

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Lars Ronnelin

Undantaget för ordinära
betalningar
vid återvinning av betalning av
skuld enligt 4 kap. 10 § KonkL

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Gunnar Bergholtz
Professor i processrätt
Obeståndsrätt

VT 2001

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Syfte	4
1.2 Metod	4
1.3 Avgränsningar	5
1.4 Disposition	5
2 ALLMÄNT OM ÅTERVINNINGSGREGLERNA I KONKURSLAGEN	6
2.1 Syftet med återvinning	6
2.2 Återvinningsreglernas konstruktion	7
2.3 Allmänna regler om återvinning	7
2.4 Nackdelskravet	8
2.5 Återvinningsfrist	9
2.6 Motbevisningstema till återvinningskrav	9
3 ÅTERVINNING AV OBJEKTIVT ONORMALA BETALNINGAR	10
3.1 Betalning med annat än sedvanliga betalningsmedel	10
3.2 Betalning som skett i förtid	12
3.2.1 Mer om skillnaden mellan förfallotid och frigörelsetid	13
3.2.2 Begreppens tillämplighet	13
3.3 Betalning med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning	14
3.4 Undantaget för betalning som kan anses som ordinär	17
4 BEGREPPET ORDINÄR BETALNING	18
4.1 Objektivt onormala betalningar	18

4.2	Ordinära betalningar enligt lagberedningen	19
5	TRE TYPSSITUATIONER DÅ EN BETALNING KAN KOMMA ATT ANSES SOM ORDINÄR	20
5.1	Betalningar objektivt opåverkade av gäldenärens hotande konkurs	21
5.1.1	Ordinär betalning gjord i förtid	21
5.1.2	Ordinär betalning med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning	22
5.1.3	Ordinär betalning av gammal eller kumulerad skuld	23
5.1.4	Ordinär avvikande betalning	24
5.2	Betalningar typiska för en insolvent gäldenär	24
5.3	Kreditavtal ingånget med borgenär med kännedom om gäldenärens betalningssvårigheter	25
5.3.1	Betalning enligt amorteringsplan	25
5.3.2	Kongruent engångsbetalning	26
6	RÄTTSPRAXIS	28
6.1	NJA 1999 s 812	28
6.1.1	Underrätterna	28
6.1.2	Högsta domstolen	29
6.2	NJA 1998 s 759	29
6.2.1	Underrätterna	29
6.2.2	Högsta domstolen	29
6.3	NJA 1998 s 728	30
6.3.1	Underrätterna	30
6.3.2	Högsta domstolen	30
6.4	NJA 1997 s 115	31
6.4.1	Underrätterna	31
6.4.2	Högsta domstolen	31
6.5	NJA 1996 s 333	32
6.5.1	Underrätterna	32
6.5.2	Högsta domstolen	33
6.6	NJA 1996 s 282	33
6.6.1	Underrätterna	33
6.6.2	Högsta domstolen	34
6.7	NJA 1995 s 688	35
6.7.1	Underrätterna	35
6.7.2	Högsta domstolen	35
6.8	NJA 1990 s 649	36
6.8.1	Underrätterna	36
6.8.2	Högsta domstolen	36
6.9	NJA 1989 s 3	37
6.9.1	Underrätterna	37
6.9.2	Högsta domstolen	38

6.10	NJA 1988 s 149	38
6.10.1	Underrätterna	39
6.10.2	Högsta domstolen	39
6.11	NJA 1987 s 872	40
6.11.1	Underrätterna	40
6.11.2	Högsta domstolen	40
6.12	NJA 1982 s 224	41
6.12.1	Underrätterna	41
6.12.2	Högsta domstolen	41
6.13	NJA 1982 s 135	41
6.13.1	Underrätterna	42
6.13.2	Högsta domstolen	42
6.14	NJA 1981 s 759	42
6.14.1	Underrätterna	42
6.14.2	Högsta domstolen	43
6.15	NJA 1981 s 534	43
6.15.1	Underrätterna	44
6.15.2	Högsta domstolen	44
6.16	RH 1994:23	44
7	SAMMANFATTANDE KOMMENTARER	45
	BILAGA. UTDRAK UR KONKURSLAGENS 4 KAP.	47
	LITTERATURFÖRTECKNING	48
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	50

Sammanfattning

Vid en gäldenärs insolvens fungerar konkursinstitutet som ett fördelningsinstrument av dennes tillgångar. Konkurrerande betalningsanspråk hos borgenärerna kommer att tvångsvis rangordnas efter sin karaktär. Förmånsrättslagen¹ spelar härvid en framträdande roll. Genom möjligheten till återvinning av betalning och andra rättshandlingar gjorda inom en viss kritisk tidsrymd före konkursansökan, söker återvinningsreglerna förebygga att vissa borgenärer gynnas på bekostnad av de övriga, eller att gäldenären på ett illojalt sätt gör sina tillgångar oåtkomliga för dem.² Sådan egendom som blir utdelningsbar genom återvinning räknas till konkursboet.

Återvinning av betalning av skuld kan ske på helt objektiva grunder om den skett med annat än sedvanliga betalningsmedel, i förtid eller med belopp som avsevärt har försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Dock kan betalningen motstå en återvinningstalan om den med hänsyn till omständigheterna ändå kan anses som ordinär. Bedömningen av vad som inneburit att gäldenärens ekonomiska ställning avsevärt försämrats har vid prövning i domstol vållat flest märkbara bekymmer, liksom kanske framför allt vad som döljer sig bakom begreppet ordinär betalning. Förarbetena till konkurslagen ger god vägledning men det är i doktrinen och i praxis som tillämpningsproblemen mera utförligt kommer till uttryck.

En ordinär betalning har ingen bestämd form och går inte att bestämma som just ordinär utan att beakta alla relevanta omständigheter. Med begreppet ordinär avses en sådan betalning som skulle ha kunnat ske på samma sätt om gäldenären inte befunnit sig i trångmål med betalningen och varit på väg mot en konkurs. En betalning som inte väcker uppmärksamhet då ingen konkurs inträffar torde i de flesta fall vara att anse som ordinär efter ett konkursutbrott. De betalningar som objektivt sett inte påverkats av gäldenärens hotande konkurs bör utgöra huvudgruppen av ordinära betalningar.

¹ SFS 1970:979.

² Welamson, *Konkurs*, s 14 ff.

Förord

Denna framställning riktar sig till jurister eller till dem som står på tur för att bli sådana. Ett visst mått av bakgrundskunskaper, kring juridikens termer och systematik, får anses vara nödvändigt hos läsaren för att denne skall erhålla fullt utbyte av den berörda problematiken. Ett visst specifikt intresse av obeståndsrättsliga spörsmål hos densamme torde tillika vara önskvärt.

Det var vid reformen av återvinningsreglerna i konkurs som gjordes 1975 begreppet ordinära betalningar infördes. Då beslutades om ett undantag från återvinning för betalningar som med hänsyn till omständigheterna kunde betraktas som ordinära. Detta undantag ser i allt väsentligt likadant ut i 1987 års konkurslag, även om en ändring föreslogs i SOU 1983:60.³

Lagregleringen på aktuella rättsområde har således varit oförändrad under förhållandevis lång tid. Detta till trots förefaller det som om den praktiska tillämpningen av rekvisiten rörande återvinning av betalning i konkurs på intet vis är självklar. Det är författarens förhoppning att denna framställning kan bringa någon liten klarhet kring regleringens uppkomst, avsedda tillämpning samt, i rättspraxis, faktiska tillämpning.

³ SOU 1983:60 s 96, 123 f; Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 389. Bl.a. föreslogs införandet av begreppet ”avsevärt belopp”. Detta antogs dock ej.

Förkortningar

HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätt
JustR	Justitieråd
KonkL	Konkurslagen
NJA	Nytt juridiskt arkiv. Avd I
Prop	Proposition
RevSekr	Revisionssekreterare
RH	Rättsfall för Hovrätterna
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
TR	Tingsrätt

1 Inledning

1.1 Syfte

Den svenska konkurslagstiftningen innehåller flera regler vars syfte är att skydda borgenärskollektivet mot otillbörligt undandragande av tillgångar vilka rätteligen skall ingå i konkursboet. Möjligheten till återvinning av egendom till konkursboet är av avgörande vikt för att skydda borgenärskollektivet och, i större perspektiv, omsättningsintresset. Fjärde kapitlets tionde paragraf reglerar återvinning av betalningar.

Detta arbetes ansats är att göra en teoretisk genomgång av de i paragrafen uppräknade rekvisiten och deras tolkning i praxis. Detta görs mot bakgrund av och i rimlig proportion till huvudsyftet; att grundligt utröna vad som döljer sig bakom begreppet ordinär betalning vid återvinning i konkurs. Betydelsen av begreppet ordinär betalning är central i paragrafen och således tillika central i denna uppsats.

1.2 Metod

Alla svåra rättsfrågor tilldrar sig intresse från de skarpaste av juristhjärnor. Det är således självklart att doktrinen på området får en framträdande plats i en framställning som denna. Främst är det Gertrud Lennander och Lars Welamson som intresserat sig för frågorna kring återvinning i konkurs i allmänhet och begreppet ordinära betalningar i synnerhet. En framställning i ämnet utan deras synpunkter skulle inte låta sig göras, då de dominerar det rådande forskningsläget.

Den svenska rättstillämpningen styrs ofta av Högsta domstolens avgöranden. Särskilt betydelsefulla blir de då lagstiftaren väljer att till viss del överlåta bestämmandet av enskilda rekvisit till den. I fallet med ordinära betalningar är detta tydligt. Den praktiska tillämpningen av bestämmelsen om återvinning av betalning bygger till stor del på Högsta domstolens avgöranden. Således spelar dessa en avgörande roll även i denna framställning.

Som bakgrund till framställningen kring begreppet ordinär betalning inleds uppsatsen med en genomgång av återvinningsbestämmelserna i stort. Denna gör inget anspråk på att vara uttömmande utan är tänkt att tjäna som orientering inför fortsättningen. På denna följer ett betydligt mera utförligt avsnitt vilket behandlar de särskilda rekvisiten för återvinning av betalning av skuld.

1.3 Avgränsningar

Det är i konkurslagens fjärde kapitel som reglerna för återvinning i konkurs är uppställda. Dessa är många och omfattande. Avsikten med denna framställning är, som framgår av syftet ovan, att lämna det breda perspektivet till förmån för det djuplodande. För en uttömmande genomgång av återvinningsreglerna i stort hänvisas till andra källor, liksom för en komperativ utblick⁴. Det är den rättsliga innebörden av rekvisiten för återvinning av betalning i 4 kap. 10 § första stycket KonkL i allmänhet och begreppet ordinär betalning i synnerhet som avses att belysas.

Återvinning av kvittning kan också ske med stöd av samma bestämmelse som för återvinning av betalning av skuld (4 kap. 10 § andra stycket KonkL). De regler specifika för kvittningsförfarandet behandlas inte i denna framställning.⁵ Förmånsrättslagens regler kommer ej heller att behandlas.

1.4 Disposition

Först görs en allmän genomgång av återvinningsreglerna i konkurslagen. Detta avsnitt är som redan nämnts översiktligt hållet. Helt kort redogörs för vilka andra möjligheter till återvinning som stadgas i konkurslagens fjärde kapitel. Därefter följer en utförlig genomgång av rekvisiten för återvinning av betalning. Sedan behandlas undantaget för ordinära betalningar. Speciella situationer med vissa omständigheter då en betalning kan anses som ordinär, behandlas ingående. Vidare följer en sammanställning av modern praxis på området, i form av fylliga men kortfattade referat. Denna sammanställning innehåller all för framställningen relevant praxis från HD. Sist i uppsatsen återfinns en sammanfattande analys med författarens kommentarer.

⁴ Dock görs vissa jämförelser med våra nordiska grannars rättsläge i de fall detta befunnits adekvat hos källlitteraturen.

⁵ För mera om kvittning se förslagsvis Gertrud Lennander & Mikael Mellqvist i *Karnov 1999/2000:IV*, (133), med hänvisningar.

2 Allmänt om återvinningsreglerna i konkurslagen

I konkurslagens⁶ (KonkL) fjärde kapitel återfinns bestämmelserna om återvinning. De materiella förutsättningarna börjar med 4:5 om otillbörliga rättshandlingar. Denna paragraf är den enda som innehåller ett subjektivt rekvisit, d.v.s. en förutsättning för återvinning enligt nämnda bestämmelse är att återvinningsssvarande kände till eller bort känna till gäldenärens insolvens.⁷

2.1 Syftet med återvinning

Återvinningsinstitutet har skapats för att skydda borgenärerna mot att en illojal gäldenär försöker, vid en väntad konkurs, placera sina tillgångar på så sätt att borgenärerna inte kan komma åt dem. Reglerna söker främja konkursinstitutets funktion att åstadkomma en likabehandling av borgenärerna. Möjligheten till återvinning har vidare ansetts motverka att borgenärerna i sin iver att få betalt och genom sin rädsla för en eventuellt stundande konkurs, orsakar densamma. Ett mera sansat förhållande till gäldenären och dennes betalningssvårigheter anses vara den kanske främsta funktionen hos återvinningsinstitutet.⁸ Reglerna syftar till att motverka en kapplöpning borgenärerna emellan, för att på olika sätt förbättra sin ställning i en stundande konkurs. Det skulle kunna uttryckas så som Lejman gör: "För en kreditgivning är det emellertid ett livsvillkor, att staten ingriper och ställer olika tvångsmedel till kreditgivarnas förfogande, då återbetalning eller annan uppfyllelse i rätt tid ej sker."⁹

Återvinningsreglerna tar sikte på borgenärsgynnande transaktioner såsom betalning och säkerställande i efterhand. Vidare är avsikten med reglerna, att motverka eventuella avsikter hos gäldenären att på ett illojalt sätt göra sina tillgångar oåtkomliga för borgenärerna genom förringande transaktioner, d.v.s. transaktioner som minskar gäldenärens förmögenhet. Lennander¹⁰ nämner gåva som typexempel på en förringande transaktion. Även gäldenären skyddas av återvinningsreglerna genom att en enskild borgenär, vid en ekonomisk krissituation, avhålls från att utsätta gäldenären för obehöriga påtryckningar och verkar således preventivt.¹¹

⁶ SFS 1987:672.

⁷ Welamson, *Konkurs*, s 69.

⁸ Walin, *Materiell konkursrätt*, s 126.

⁹ Lejman, *Återvinning i konkurs*, s 1.

¹⁰ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 390f.

¹¹ Heuman, *Specialprocess*, s 210.

Sammanfattningsvis kan sägas, att återvinningsreglernas syfte är att förhindra sådana betalningar som betingats av gäldenärens hotande konkurs.¹²

2.2 Återvinningsreglernas konstruktion

Som en allmän orientering kring återvinningsinstitutet följer här en kortfattad genomgång av bestämmelserna om återvinning i 4 kap. KonkL. Inledande 4:1 innehåller bestämmelser om undantag från återvinning för skatter, allmänna avgifter och underhållsbidrag. I 4:2 definieras uttrycket fristdag, och i 4:3 vem som är att anse som närstående till gäldenären. Vidare i 4:4 regleras när avhändelse av fast egendom skall anses ha ägt rum; nämligen då lagfart sökts. Därpå följer 4:5 som inleder de materiella bestämmelserna med en regel som möjliggör återvinning, vilket nämnts ovan, som följd av otillbörliga rättshandlingar. Återvinning av gåva eller andra benefika avtal regleras i 4:6 och återvinning av bodelning i 4:7. Vidare gäller 4:8 lön, arvode eller pension, och 4:9 överföring till pensions- eller personalstiftelse. Återvinning av betalning av vanliga skulder och kvittning regleras som torde framgått i 4:10. I 4:11 återfinns reglerna för växel och check, i 4:12 för säkerhet lämnad av gäldenären och i 4:13 återvinning av förmånsrätt på grund av utmätning eller betalningssäkring. Härpå i 4:14-18 följer regler för verkan av återvinning och i 4:19-20 bestämmelser kring talan om återvinning och dess väckande. Slutligen berör 4:21 bevakning av fordran med anledning av återvinning till konkursboet.¹³

2.3 Allmänna regler om återvinning

Konkurslagen stadgar att rättshandlingar kan återvinnas. Detta föranleder frågeställningen om även underlåtenhet att företaga en viss rättshandling kan återvinnas. Rent principiellt torde det dock inte vara något problem. Det som utgör svårigheten är att bedöma vad som kan fordras av gäldenären och bestämma det sätt på vilket inträdd rättsverkan skall gå åter. Vidare behöver det inte alltid vara gäldenären som företar rättshandlingar vilka riskerar att återvinnas. Det kan vara fallet, att någon utan uppdrag eller medverkan från gäldenären åstadkommer betalning av skuld som gäldenären har. Denna åtgärd träffas då av reglerna om återvinning av betalning. Även processhandlingar vilka medför negativa ekonomiska effekter kan bli föremål för återvinning. Som exempel kan nämnas om en make gör en ekonomisk eftergift vid ett bodelningsförfarande. Motsvarande gäller underlåtenhet att företa processhandling.¹⁴

Ytterligare komplikationer inträder då gäldenären avhänder sig egendom som denne inte äger. Detta kan vara till nackdel för konkursboet under vissa

¹² Lennander i Festschrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 390f.

¹³ Walin, *Materiell konkursrätt*, s 127 f.

¹⁴ Walin, *Materiell konkursrätt*, s 130 ff.

omständigheter, då gäldenärens skulder ökats utan att motsvarande vederlag erhållits. Att ett objekt tillhör tredje man bör inte skydda avtalet från återvinning. Det är m.a.o. avtalet som återvinningstalan riktas mot, inte objektet. Återvinningen får till följd att egendomen går åter till konkursboet som då kommer i samma position som gäldenären innan denne överlät egendomen. Motsvarande gäller då gäldenären obehörigen säljer egendom som förvärvats med återtagandeförbehåll. Äger återvinning rum av denna, kommer konkursboet att inneha egendomen på samma villkor som var tillämpliga för gäldenären. Som avslutning bör nämnas att återvinningsreglerna troligen kan tillämpas analogiskt under vissa omständigheter.¹⁵

2.4 Nackdelskravet

Det räcker inte med att rekvisiten i de olika återvinningsbestämmelserna är uppfyllda för att återvinning skall kunna ske. Återvinning är inte aktuellt om inte rättshandlingen i fråga var till nackdel för borgenär; det så kallade nackdelskravet. Denna nackdel kan t.ex. innebära att gäldenären avyttrar egendom till underpris och på så vis försämrar sin ekonomiska ställning, eller att olika borgenärers inbördes rätt till gäldenärens tillgångar förskjuts genom avyttring av egendom som omfattas av särskild förmånsrätt, utan att det totala utdelningsbeloppet minskas. Varje rättshandling som innebär ökad risk för borgenärerna uppfyller nackdelskravet.¹⁶ Har ingen nackdel uppstått, d.v.s. har ingen av borgenärerna förlorat något, faktiskt eller potentiellt, på den företagna rättshandlingen, finns heller ingen anledning till att söka återvinning.¹⁷ Vidare bör nämnas att uppkommen nackdel för borgenär som regel skall vara en omedelbar följd av rättshandlingen.¹⁸ Kontantaffärer omfattas inte av 4 kap. 10 § KonkL, eftersom det normalt inte uppkommer någon nackdel för borgenärerna. Om gäldenären inte erhåller fullgott vederlag för sin prestation kan ibland den subjektiva regeln i 4:5 eller 4:6 andra stycket om blandade gåvor tillämpas.¹⁹

Tidpunkten för bedömningen om nackdel uppkommit är av vikt. Troligen är det så, att värderelationen vid ett ömsesidigt förpliktande avtal skall hänföras till den tidpunkt då gäldenären blev bunden. Att det eventuellt inte föreligger sakrättsligt skydd förrän senare bör inte inverka på bedömningen.²⁰

¹⁵ Walin, *Materiell konkursrätt*, s 132 ff. Walin utvecklar inte denna tankegång i någon större mån men hänvisar till att även Lennander uttryckt motsvarande uppfattning.

¹⁶ NJA 1987 s 320.

¹⁷ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 82 ff; Welamson, *Konkurs*, s 66 ff.

¹⁸ Welamson, *Konkurs*, s 67.

¹⁹ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s 271, 278.

²⁰ Walin, *Materiell konkursrätt*, s 134 f. Walin behandlar här ingående tidpunktens betydelse för nackdelskravet. Göranson är kritisk till de allmänt hållna kraven på otillbörlighet och nackdel i svensk konkursrätt. *Återvinning utom konkurs*, s 321.

2.5 Återvinningsfrist

Tillämpligheten av reglerna kring återvinning begränsas i tiden av den så kallade återvinningsfristen.²¹ Denna frist börjar löpa på en speciell fristdag och rättshandlingen skall vara företagen inom återvinningsfristen för respektive lagrum, och får alltså inte ligga alltför långt tillbaka i tiden.²² Det kan vara värt att nämna beträffande beräkningen av återvinningsfrist att tiden räknas till och inte t.o.m. fristdagen.²³

2.6 Motbevisningstema till återvinningskrav

Det finns i flertalet återvinningsbestämmelser möjlighet att undvika återvinning. I vissa fall skall återvinningsssvarande visa att gäldenären var sufficient när rättshandlingen företogs för att klara sig ifrån återvinning.²⁴ Det skall alltså visas att gäldenären efter rättshandlingen hade kvar utmätningsbar egendom som uppenbart motsvarade dennes skulder. Blev gäldenären insufficient men återfick sin sufficiens före konkursen är återvinning inte möjlig.²⁵

Genom att visa att gäldenären var solvent kan återvinningsssvarande i vissa andra fall undvika återvinning.²⁶ Det skall således visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent. Liksom i sufficiensfallet är återvinning utesluten om gäldenären var eller blev insolvent men före konkursen åter blivit solvent.²⁷

En rättshandling som i princip är sakrättsligt giltig kan genom reglerna om återvinning gå åter, om den uppvisar viss anknytning till gäldenärens betalningsoförmåga.²⁸ Det sagda innebär att en förvärvare som i och för sig har vunnit sakrättsligt skydd mot överlåtarens borgenärer inte är skyddad mot en eventuell återvinning. Har en förvärvare inte vunnit sakrättsligt skydd kommer inte återvinningsreglerna ifråga. Konkursboet kan fritt ta egendomen i anspråk ändå.²⁹

²¹ KonkL 4:2 §.

²² För närstående till gäldenären gäller enligt KonkL 4:5 § 3 st. ingen begränsning i tiden för återvinning. Jfr dock ang. gåva 6 §.

²³ Walin, *Materiell konkursrätt*, s 144.

²⁴ KonkL 4:6-8 §§, 4:9:1 & 3 §§.

²⁵ Heuman, *Specialprocess*, s 214.

²⁶ KonkL 4:9:2 §, 4:10-12 §§, 4:13:1 §.

²⁷ Walin, *Materiell konkursrätt*, s 140.

²⁸ Welamson, *Konkurs*, s 65.

²⁹ Walin, *Materiell konkursrätt*, s 126 f.

3 Återvinning av objektiva onormala betalningar

Paragrafen återger en allmän regel om återvinning av betalning. Även kvittning avses med bestämmelsen (andra stycket). 4 kap. 10 § första meningen KonkL lyder:

Betalning av en skuld, som har skett senare än tre månader före fristdagen och som har gjorts med annat än sedvanliga betalningsmedel, i förtid eller med belopp som avsevärt har försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, går åter, om den inte med hänsyn till omständigheterna ändå kan anses som ordinär.³⁰

3.1 Betalning med annat än sedvanliga betalningsmedel

Först nämns betalning med annat än sedvanliga betalningsmedel. Att så sker är inte ovanligt i praktiken, dock kan de vara svåra för konkursförvaltaren att upptäcka då de ofta är maskerade som vanliga köp. För att avgöra om det skett en betalning med annat än sedvanliga betalningsmedel skall hänsyn tagas till, för gäldenär som är näringsidkare, förhållandena i den bransch denne är verksam i liksom förhållandena i den bransch betalningsmottagaren är verksam i. Ett betalningsmedel som är motiverat med hänsyn till enderas förhållanden kan i lagens mening alltså accepteras, ehuru ovanligt i andra branscher.³¹ Betalningsmedlet måste framstå som ovanligt med hänsyn till båda parternas förhållanden. Vidare kan det skilja i sedvänja i gäldenärens olika affärsförhållanden. För att en betalning skall kunna godtas som sedvanlig måste det kunna konstateras att gäldenären sedvanligt betalar samtliga borgenärer, eller en större krets där borgenären ifråga ingår, på motsvarande vis (exempelvis med varor).³²

För att kunna avgöra om en betalning skett med annat än sedvanliga betalningsmedel måste en närmare analys göras. Förevarande betalningar står köpet nära och är som tidigare nämnts ofta maskerade som just ett köp. Detta gör att två problem med inbördes samband uppkommer; dels om det är fråga om en betalning överhuvudtaget och dels frågan om det är osedvanliga betalningsmedel inblandade. I de fall då borgenären erhållit egendomen direkt som betalning uppstår ingen tveksamhet. Dock kan inte sällan en kvittningssituation åberopas. Dessa situationer skall bedömas som en enda betalningstransaktion, gjord med annat än sedvanliga betalningsmedel. Annorlunda är det i de fall då köpeskillingen erlagts

³⁰ SFS 1987:672. Min kursivering.

³¹ Walin, *Materiell konkursrätt*, s 182 f.

³² Lennander, *Återvinning i konkurs*, 207 f.

genom kvittning och transaktionen en följd av ett normalt köp. Det är här inte fråga om någon betalning med osedvanliga betalningsmedel.³³

Det som skiljer ett normalt köp från ett dito som utgör en betalning med osedvanliga betalningsmedel är själva syftet med transaktionen. Funktionen och syftet med återvinningsreglerna är att träffa sådana transaktioner vars mål är att kringgå följderna av gäldenärens konkurs och som har det huvudsakliga syftet att likvidera en fordran. Även om parterna betecknat en transaktion som köp så föreligger det ett betalningssyfte. För att finna svaret på frågan om det skett en betalning med osedvanliga betalningsmedel bör det utrönas om borgenären tidigare köpt samma typ av egendom av gäldenären, om borgenären har någon användning av egendomen eller om borgenären köpt liknande egendom från annat håll. Vidare är det av intresse om försäljningen haft ett rimligt omfång, hur skuldens belopp förhåller sig till köpeskillningens belopp eller om borgenären betalat någon del av köpeskillningen kontant. Också tidpunkten för köpeavtalets träffande är av vikt, då de fall där frågan om köp blivit aktuell först sedan skulden förfallit till betalning är att betrakta som särskilt misstänkta.³⁴

Det måste alltså konstateras att transaktionen utgjort en betalning för att återvinning skall kunna ske i enlighet med 4 kap. 10 § KonkL. Har denna erlagts med annat än kontanter, checkar eller liknande är det i sig misstänkt. Här uppkommer frågan om betalningsmedlet ändå kan anses som sedvanligt. Sedan det klarlagts att transaktionen inte varit ett normalt köp utan en betalning framstår borgenärens utsikter att undgå återvinning som små. Det är inte vanligt att andra betalningsmedel än pengar bedöms som sedvanliga. Dock krävs det för att betalningsmedlet skall anses som osedvanligt att borgenären erhållit en annan prestation än den som var ursprungligen avtalad. Det sagda betyder att om parterna redan vid avtalets ingående överenskommit att betalningen skulle erläggas i exempelvis varor, har betalningen inte skett med osedvanliga betalningsmedel. Detta är i stället ett exempel på kongruent fullgörande av avtalets lydelse. Vidare måste det erhållna betalningsmedlet dessutom kunna klassificeras som osedvanligt. Sålunda är inte betalningsmedlet osedvanligt enbart på den grunden att det inte omfattas av parternas ursprungliga avtal.³⁵

För att avgöra om ett betalningsmedel är sedvanligt eller ej måste hänsyn tas till förhållandena i respektive parts bransch och frågan besvaras om det är sedvanligt inom branschen att betala med aktuellt betalningsmedel. Också den individuella sedvänjan mellan parterna är viktig, d.v.s. om det finns en sedvänja mellan parterna att erlagga betalning på det sätt som skett. Eventuella påtryckningar från borgenären skall beaktas. Vidare bör transaktionen kunna anses som ett normalt led i parternas verksamhet eller

³³ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 210 f. Se härom även RH 1989:104.

³⁴ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 212 f.

³⁵ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 213 f.

som en normal affärstransaktion överhuvudtaget. Alla kringliggande omständigheter måste beaktas liksom samband till andra transaktioner.³⁶

Pengar, menar Lennander, torde principiellt aldrig i sig kunna utgöra osedvanliga betalningsmedel. En fordran som lyder på annat än pengar men som uppfylls med pengar kan likaledes troligen inte komma att anses som betald med annat än sedvanliga betalningsmedel. Detta följer av den omständigheten att en fordran på annan prestation än pengar kan omvandlas till ett krav på pengar vilket ofta också sker vid konkurs.³⁷

De mest frekvent förekommande betalningsmedlen av osedvanlig karaktär är varor eller fordringar på tredje man. Dessa fordringar på tredje man utgörs av kundfordringar som uppkommit i gäldenärens rörelse, skuldebrev utställda av tredje man, växlar som accepterats av tredje man, avbetalningskontrakt samt köpeskillingsfordringar. Det har betydelse vid överlåtelse av fordringar i allmänhet om den överlåtna fordringen var förfallen till betalning eller ej. En förfallen fordran som betalats av tredje man på gäldenärens uppmaning direkt till borgenären har i återvinnings-sammanhang likställts med en vanlig kontantbetalning från konkursgäldenären och således inte gjord med osedvanliga betalningsmedel. Har borgenären däremot erhållit en icke förfallen fordran på tredje man som betalning, är denna att betrakta som typiskt sett osedvanlig.³⁸

3.2 Betalning som skett i förtid

Vidare kan en betalning som skett i förtid återvinnas. Enkelt uttryckt innebär det att gäldenären betalat en skuld som inte denne behövt betala förrän senare. Det kan t.ex. vara så att gäldenären inte utnyttjat kredittiden på sedvanligt sätt, eller då borgenären vägrat förlängning av ett lån som normalt annars utan vidare skulle förlängts. Formellt förfallna skulder omfattas alltså också.³⁹

Med förtidsbetalning avses en betalning som sker tidigare än den normala och av parterna avsedda förfallodagen. Ett tydligt exempel är som nämnts ovan då borgenären vägrar förlängning av ett lån som det tidigare förutsatts skulle förlängas för några månader i sänder och det inte tillkommit några andra omständigheter som motiverar denna vägran.⁴⁰ En betalning som ansetts ha skett i förtid kan vara ordinär om den var lämplig av något

³⁶ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 215 ff.

³⁷ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 218.

³⁸ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 218 ff. Se här också för utförligare resonemang kring överlåtelse av köpeskillingsfordringar.

³⁹ Welamson, *Konkurs*, s 85.

⁴⁰ Welamson, *Konkurs*, s 85 f. Welamson påpekar här också skillnaden mellan det äldre uttrycket (i tidigare lagstiftning) som avsåg gäld ”som icke var förfallen”. Det kan föreligga kreditvillkor som stipulerar att ett lån kan sägas upp till omedelbar betalning då gäldenären försummat att betala ränta eller amortering eller kanske då denne kommit på obestånd eller liknande. Dessa villkor medför ju att det formellt handlar om en förfallen skuld.

praktiskt skäl.⁴¹ Gälldenären kan t.ex. genom större kontant inbetalning ha funnit det smidigt att reglera en motsvarande skuld. Att betala av en skuld innan förfallodagen för att på så vis erhålla viss rabatt gives som exempel i förarbetena på en betalning som bör anses som ordinär.⁴² Lennander nämner vidare som exempel att ett företag kan ha standardiserade betalningsdagar eller att en privatperson kan vara utomlands på förfallodagen.⁴³

3.2.1 Mer om skillnaden mellan förfallotid och frigörelsetid

Gälldenärens skyldighet att betala behöver inte alltid inträda vid samma tidpunkt som hans rätt att betala. Förfallotiden inträder (eller upphör) den dag då gälldenären måste reglera sin skuld för att inga påföljder skall inträda, d.v.s. då borgenären äger rätt att kräva betalning. Förfallodagen kan överenskommas till en viss angiven dag eller inträda en viss tid efter att uppsägning till betalning av skulden skett. Frigörelsetiden inträder då gälldenären kan och har rätt att reglera sin skuld, prestera, d.v.s. då borgenären är skyldig att ta emot gälldenärens prestation.⁴⁴

Betydelsen av skillnaden mellan förfallotid och frigörelsetid framträder vid sådana avtal, då betalning skall ske exempelvis inom tre månader eller inom 30 dagar mot viss kassarabatt, eller i kontokortsfallet då kredit ges men en snabbt erlagd betalning ger fördelen av räntefrihet. Förfallodagen inträder här efter tre månader respektive när överenskommen kredittid förflutit. Frigörelsetiden däremot börjar löpa vid den tidpunkt då gälldenären tidigast kan betala. Vidare kan gälldenären utnyttja en eventuell rätt att betala vid anfordran. Då inträder frigörelsetiden men inte förfallodagen. I vissa fall kan gälldenären erhålla anstånd med betalningen en viss tid sedan den ursprungliga förfallodagen inträtt, men betalar sedan skulden innan anståndstiden löpt ut.⁴⁵

3.2.2 Begreppens tillämplighet

Lennander argumenterar kring begreppens betydelse och vilket som lämpligen skall tjäna som utgångspunkt vid bedömningen av om en betalning skett i förtid, och finner därvid att om betalningar gjorda under frigörelsetiden generellt accepteras, skulle sådana betalningar alltid vara undantagna från återvinning enligt 4 kap. 10 § KonkL. Bättre är i stället att utgå ifrån förfallodagen och använda undantaget för ordinära betalningar på

⁴¹ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 242.

⁴² Prop. 1975:6, s 224.

⁴³ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 221.

⁴⁴ Rodhe, *Obligationsrätt*, s 114 ff. Rodhe nämner här även andra tänkbara varianter på förfalldags bestämmande.

⁴⁵ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 222 f.

dem som kan anses som just ordinära. En betalning erlagd under frigörelsetiden får anses ha utgjort en förtidsbetalning men kan alltså undvika att återvinnas. Vidare preciserar Lennander, med utgångspunkt i danska och norska lagförarbeten, själva begreppet ”förfallodag” som den tidpunkt då gälden normalt skulle ha betalats, om gäldenären inte blivit insolvent, med beaktande av avtalets innehåll och förutsättningar liksom parternas förhållanden och sedvanor. Detta resonemang medför att om parterna har förutsatt eller avtalat att betalning skall erläggas före den primära förfallodagen, under vissa givna förutsättningar, får en sådan gjord betalning också godtas. Å andra sidan, då kredit sedvanligen givits mellan parterna, oaktat en formellt överenskommen förfallodag, och betalning sker under denna kredittid, blir denna att anse som gjord i förtid.⁴⁶

Om förfallodagen ändrats under låneförhållandets gång uppkommer en annan fråga, nämligen vilken den normala betalningsdagen skall anses vara. Troligen är det så, att denna ändring av förfallotiden kan godtas om den inte görs inom återvinningsfristen. Det är högst troligt att ett avtal om ändrad förfallotid som ingås utanför återvinningsfristen inte betingats av ett otillbörligt syfte. Detta sagt med hänsyftning till de situationer då uppsägning av lån sker med stöd av en redan avtalad förfalloklausul. I dessa fall kan uppsägningen antas grunda sig på gäldenärens insolvens, då uppsägningen sker i så nära anslutning till konkursansökan att betalningen kommer att erläggas under återvinningsfristen.⁴⁷

3.3 Betalning med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning

Träffas inte betalningen av ovanstående rekvisit kan den ändå återvinnas om den skett med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Det skall således vara fråga om en betalning av verklig betydelse. Denna bedömning görs med utgångspunkt i gäldenärens ekonomiska förhållanden. Beloppet skall inverka avsevärt på gäldenärens ekonomiska ställning och påverka utdelningen till borgenärerna vid inträffad konkurs.⁴⁸ Att bedöma är, om det är frågan om ett belopp som rent praktiskt i sig kan vara värt en återvinningsprocess.⁴⁹

Först kan här nämnas något om den vilseledande formulering som detta rekvisit har. Då det är en skuld som regleras och inte en benefik betalning, påverkas inte gäldenärens ekonomiska ställning av betalningen. Detta har uppmärksamats och en ändring har föreslagits men inte genomförts.⁵⁰

⁴⁶ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 223 ff.

⁴⁷ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 225 f.

⁴⁸ SOU 1970:75, s 149.

⁴⁹ Walin & Palmér, *Konkurslagen*, s 271.

⁵⁰ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 227 i not 96.

Det otillbörliga momentet i förevarande rekvisit kan uppfattas som något diffust. Det kan dock förklaras så, att borgenären typiskt sett inte bör ha kunnat undgå att förstå att han genom denna betalning kom i en förmånligare ställning än han skulle ha gjort om gäldenären handlat med hänsyn tagen till sin egentliga betalningsförmåga. Gäldenärens betalning av förfallna skulder, utan benefika moment, kan inte sägas vara typiskt sett otillbörligt och ensamt motivera en objektiv återvinningsgrund.⁵¹

Att avgöra huruvida en betalning avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning är inte helt lätt, men i stort avses betalningens inverkan på borgenärernas betalningsutsikter. Beloppets storlek kan ha betydelse men är underordnat relationen till den totala förmögenhetsmassan. Ett betydande belopp kan dock komma att träffas av otillbörlighetsregeln i 4 kap. 5 § KonkL. Huruvida ett riktigt stort belopp i sig kan medföra att gäldenärens ekonomiska ställning bedöms som avsevärt försämrad, är inte prövat.⁵²

Betalningens inverkan på gäldenärens likviditet är ett annat sätt att betrakta om betalningen skett med ett belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Avgörande vid detta synsätt är hur betalningen påverkat gäldenärens möjlighet att fortsätta sin ekonomiska verksamhet. Tidpunkten för rättshandlingen blir vid detta betraktelsesätt avgörande för bedömningen av beloppets storlek. Fördelen med denna konstruktion är att kravet på att betalningen skall ha skett med avsevärt belopp kommer att fungera som förstärkt nackdelsrekvisit.⁵³

Hur de övriga borgenärernas utsikter till utdelning i konkursen påverkats av betalningen är ett synsätt för att avgöra om gäldenärens ekonomiska ställning avsevärt försämrats vilket anses uttryckt i förarbetena.⁵⁴ Beloppet måste vara relativt betydande i förhållande till gäldenärens verksamhet eller ekonomiska situation och ha inverkat avsevärt på gäldenärens ekonomiska ställning och därför på borgenärernas möjligheter till utdelning vid en inträffad konkurs. Denna konstruktion är dock inte helt lätt att tillämpa. Dels är det svårt att avgöra hur stor del det belopp som skall återvinnas måste utgöra av de totala utdelningstillgångarna för att påverka utdelningen i någon betydande mening, dels så påverkar antalet borgenärer utdelningen i absoluta tal till var och en av dessa. Prioriteringsreglerna⁵⁵ medför att det i en situation kan vara en borgenär som får ett avsevärt större belopp utdelat

⁵¹ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 228. Lennander påpekar dock att otillbörligheten i gäldenärens handlande givetvis är av relevans vid tillämpningen av den allmänna otillbörlighetsregeln i 4 kap 5 § KonkL.

⁵² Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 228 f. Lennander tar upp frågeställningen kring beloppets betydelse i sig och nämner ett i storleksordningen av ett flertal miljoner kronor.

⁵³ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 229. Lennander hänvisar till dansk och norsk lagstiftning som talar om en nedsättning av gäldenärens betalningsförmåga.

⁵⁴ SOU 1970:75, s 149. Prop. 1975:6 s 223.

⁵⁵ Walin & Palmér påpekar att trots att en betalning av skuld inte påverkar gäldenärens räkenskapsmässiga balans kan dennes ekonomiska ställning försämrats och utdelningsmedlen till andra borgenärer minskat. *Konkurslagen*, s 267.

som följd av en återvinning, medan det i en annan situation kan vara ett större antal oprioriterade borgenärer vars individuella utdelning inte påverkas med några större belopp. Om hänsyn skall tagas till borgenärernas utdelning måste den sammanlagda utdelningen avses. Ett mera praktiskt synsätt torde vara att jämföra med gäldenärens tillgångar⁵⁶ i stället. Detta underlättar för konkursförvaltaren då dessa är lättare att överblicka än förhållandet till den framtida utdelningen.⁵⁷

Utgångspunkten för bedömningen om beloppet avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning skall vara i tillgångarna. Då uppkommer frågan vilken tidpunkt som är bestämmande för storleken på dessa; tillgångarna då betalningen sker eller tillgångarna i konkursen. Det principiellt avgörande är tillgångarnas storlek vid tidpunkten för betalningen. Dock agerar konkursbouppteckningen vägledande för bedömningen av gäldenärens ekonomiska situation, inte minst då kort tid förflutit mellan betalningen och konkursutbrottet.⁵⁸

Beloppets relativa storlek är avgörande för om det kan anses ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Har gäldenären stora tillgångar kan beloppet alltså vara större emedan en till beloppet liten betalning gjord av en gäldenär med små tillgångar kan befinnas ha avsevärt försämrat dennes ekonomiska ställning och således återvinnas.⁵⁹ Lennander drar slutsatsen av praxis att c:a tio procent av tillgångarna torde kunna fungera som ett riktmärke för bedömningen av huruvida beloppet är avsevärt i rekvisitets mening.⁶⁰ Denna åsikt har dock sina belackare, märk t.ex. Walin & Palmér som bestämt tar avstånd från en sådan ”schablon”.⁶¹ När en

⁵⁶ Det som avses är gäldenärens bruttotillgångar, utan hänsyn till att egendom eventuellt är belastad med säkerhetsrätt. Se härom NJA 1981 s 759 och Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 236 f. Jämför dock Walin & Palmér, *Konkurslagen*, s 272 f och NJA 1997 s 115 som gällde ett kapitalförvaltande bolag där HD bortsåg från pantförskrivna egendom vid bedömningen av gäldenärens tillgångar och fann därför att betalningen hade avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. HD uttalar dock inte att denna bedömning innebär en framtida förskjutning från tidigare bedömningsgrunder i praxis.

⁵⁷ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 230 f. HD använder sig av tillgångarna som bedömningsgrund i NJA 1989 s 3 och NJA 1981 s 759. I det senare fallet uttalas också att vid bedömningen av om en betalning har avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, skall endast beaktas betalningens verkningar för borgenärerna sedda som ett kollektiv, d.v.s. hänsyn skall inte tas till antalet borgenärer eller till arten eller storleken av de olika fordringarna.

⁵⁸ Se härom NJA 1989 s 3.

⁵⁹ Se härom NJA 1982 s 135, NJA 1982 s 224, NJA 1987 s 872, NJA 1989 s 3.

⁶⁰ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 234 f.

⁶¹ Walin & Palmér, *Konkurslagen*, s 271. Författarnas inställning till styrkan hos ordet *avsevärt* delas av Göranson. *Återvinning utom konkurs*, s 321. Också Müllern sällar sig till kritikerna av Lennanders synpunkt i *Återvinning i konkurs. En studie av rekvisitet avsevärt belopp*, 35 § *konkurslagen*, s 377-388 i *Festskrift till Sveriges Advokatsamfund 1887-1987*. Håstad försvarar Lennanders slutsats och framhåller att domstolarna bör, för att skapa god förutsägbarhet, hålla fast vid tio procent av tillgångarna som en mycket tung riktpunkt. Vidare uttrycker Håstad: ”En punktlig betalning på flera hundra miljoner kr strax före gäldenärens konkurs bör inte återvinnas enligt 4:10 KL, om betalningen utgör mindre än 10 % av balansomslutningen.” Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s 276.

borgenär erhållit flera mindre betalningar av konkursgäldenären skall en totalbedömning göras, avseende de betalningar som kan anses som återvinningsbara. Ordinära betalningar eller betalningar vilka erlagts utanför återvinningsfristen bör således inte medräknas. Vidare kan det vara så, att gäldenären gjort betalningar till flera av sin borgenärer före konkursen men med mindre belopp till var och en. Den troliga slutsatsen härvid är att varje till borgenär gjord betalning måste bedömas var för sig, då det är borgenären som drabbas av återvinningen och denne skall generellt och objektivt sett ha möjlighet att ta ställning till transaktionens innebörd.⁶² Möjligen är det dock så som Walin & Palmér framför, att då det endast rör sig om icke ordinära betalningar kan det knappast finnas hinder för att på objektiv grund återvinna flera mindre betalningar som tillsammans avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning.⁶³

3.4 Undantaget för betalning som kan anses som ordinär

En betalning som omfattas av ett eller flera av ovanstående rekvisit kan trots det komma att klara en återvinningstalan, om betalningen med hänsyn till omständigheterna ändå kan anses som ordinär. Begränsningen gäller alla slags betalningar, oavsett om betalningsmedlet var att anse såsom annat än sedvanligt.⁶⁴ Begreppet ordinär betalning behandlas ingående nedan.

⁶² Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 237 f.

⁶³ Walin & Palmér, *Konkurslagen*, s 272.

⁶⁴ Walin, *Materiell konkursrätt*, s 184.

4 Begreppet ordinär betalning

Den objektiva regeln om återvinning av betalning i enlighet med KonKL 4:10 § träffar transaktioner där borgenären typiskt sett varit i ond tro angående gäldenärens insolvens och gynnats på bekostnad av övriga gäldenärer. Otillbörligheten i borgenärens uppträdande, ur ett objektiva perspektiv, är avgörande och inte gäldenärens. En betalning till en borgenär kan, som tidigare nämnts, vara icke återvinningsbar oavsett att gäldenären uppträtt klanderfritt med hänsyn till de övriga borgenärerna. Lagstiftaren tar hänsyn till den borgenär som fått betalningen och till affärlivets intressen överhuvudtaget; att främja omsättningsintresset i näringslivet. Därav följer att en borgenärs gynnande transaktion inte gjorts återvinningsbar enbart på den grund att gäldenären inte uppträtt klanderfritt, utan betalningen består om den kan anses som ordinär. En betalning som befunnits vara ordinär kan i vissa fall trots det vara otillbörlig. Detta eftersom bedömningen av om en betalning kan anses ordinär hänför sig till de yttre objektiva omständigheterna, emedan för att bedöma otillbörligheten hänsyn tas även till den subjektiva situationen i det enskilda fallet. Vidare skall, vid bedömningen av om en betalning är ordinär, avstamp göras i borgenärens synvinkel till skillnad från otillbörlighetsbedömningen som beaktar både gäldenärens och borgenärens förhållanden. Sålunda kan otillbörligheten grunda sig helt på gäldenärens uppträdande i det enskilda fallet.⁶⁵

4.1 Objektivt onormala betalningar

Det är i förarbetena uttalat att tanken med återvinningsmöjligheten är att boet skall kunna återvinna sådana betalningar vilka framstår som mer eller mindre uppseendeväckande, objektivt onormala, och att det skall vara en betalning som är av verklig betydelse för borgenärerna.⁶⁶ Vid bestämmandet av frågan om en betalning är ordinär skall en objektiv bedömning göras utifrån de yttre omständigheterna och ur borgenärens synvinkel. Parternas individuella förhållanden och branschsedvänja skall beaktas. Även de individuella omständigheterna beaktas, i ljuset av en objektiv helhetsbedömning och med hänsynstagande till allmän praxis.⁶⁷ Welamson finner rekvisitet i fråga förenat med avsevärda tillämpningssvårigheter; han utesluter i stort sett alla betalningar på normal förfallotid med vanliga betalningsmedel från återvinningsmöjligheten.⁶⁸

⁶⁵ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 392, 412. Walin & Palmér är inte helt överens med Lennander om motiven bakom den objektiva återvinningsregleringen. De menar att denna sker eftersom något subjektivt rekvisit på borgenärens sida inte önskats behållas och att det i och för sig ansetts lämpligt att återföra en del av den egendom som frångått gäldenären under tiden närmast före konkursen.

⁶⁶ SOU 1970:75, s 150.

⁶⁷ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 392.

⁶⁸ Welamson, *Konkurs*, s 87.

4.2 Ordinära betalningar enligt lagberedningen

Till stöd för tolkningen av regeln om undantag för ordinära betalningar går det i förarbetena att återfinna en rad exempel på betalningar som avses att träffas av bestämmelsen. Dessa exempel återges här men kommer att utförligt behandlas i nästa kapitel.

Lagstiftaren nämner t.ex. en betalning som sker kort före förfallodagen av praktiska skäl eller för att erhålla rabatt. En sådan kan uppfattas som gjord i förtid, men skall i typfallet ändå betraktas som ordinär. Många gånger sker betalningar med regelbundenhet. Vanliga löpande betalningar som t.ex. avtalade och i behörig ordning erlagda amorteringar på lån, betalning av hyra och dylika skall som utgångspunkt betraktas som ordinära. Har gäldenären som regel tidigare betalat sina löpande betalningar någon tid efter förfallodagen, godtas även en sådan sen betalning som ordinär. Den individuella praxisen⁶⁹ är härvid avgörande. Insättning på checkräkningskredit accepteras som regel som ordinär om den är normal till belopp och tidpunkt. Att betala en faktura som erhålles någon tid efter leverans av godset bör också godtas som ordinär om betalning sker i vanlig ordning. Detta eftersom en sådan betalning av faktura kan jämföras med en kontantbetalning vid kontantköp. En skuld som stått ute eller kumulerats under en längre tid anses dock inte kunna accepteras som ordinär. Det samma gäller en betalning som görs efter det att gäldenären förklarat sig inställa sina betalningar, med undantag för hyra för bostad och liknande. Slutligen nämns till beloppen normala ersättningar för arbete och kostnader som utbetalats för undersökningar av ett företags förutsättningar att fortsätta driften, såsom godtagbara som ordinära.⁷⁰

⁶⁹ Mer om individuell praxis i kapitel 5.

⁷⁰ SOU 1970:75, s 150.

5 Tre typsituationer då en betalning kan komma att anses som ordinär

Till de ordinära betalningarna räknas i första hand de betalningar då borgenären typiskt sett inte varit i ond tro angående gäldenärens insolvens. Detta eftersom avsikten med återvinningsregeln i KonkL 4:10 § är att ingripa mot transaktioner där borgenären typiskt sett varit i ond tro beträffande gäldenärens insolvens och dessutom gynnats framför övriga borgenärer.⁷¹ Grundproblematiken för bestämmandet om en betalning kan anses som ordinär ligger i undantagets relation till de tre i paragrafen grundläggande begreppen. Dessa betalningssituationer är ju i sig extraordinära, då betalningen skett med ovanliga betalningsmedel, i förtid eller med ett relativt sett stort belopp. Som framgår nedan så har undantaget för ordinära betalningar olika funktion vid de tre fallen.⁷²

En ordinär betalning har ingen bestämd form och går inte att bestämma som just ordinär utan att beakta alla relevanta omständigheter. Med begreppet ordinär avses en sådan betalning som skulle ha kunnat ske på samma sätt om gäldenären inte befunnit sig i trångmål med betalningen och varit på väg mot en konkurs. Den springande punkten är, om betalningen avviker från det vanliga mönstret, från det naturliga och normala. En betalning som inte väcker uppmärksamhet då ingen konkurs inträffar torde i de flesta fall vara att anse som ordinär efter ett konkursutbrott.⁷³

De betalningar som objektivt sett inte påverkats av gäldenärens hotande konkurs bör enligt Lennander utgöra huvudgruppen av ordinära betalningar. En annan kategori betalningar är sådana som är typiska i en insolvenssituation och en tredje typ är vissa betalningar som skett i enlighet med ett avtal som har ingåtts trots kännedom om gäldenärens betalningssvårigheter. För att betalningarna i nämnda situationer skall anses som ordinära, skall det inte finnas några yttre omständigheter som objektivt talar för att borgenären efter avtalets ingående försökt förbättra sin ställning i förhållande till övriga borgenärer eller varit i ond tro om att gäldenären haft för avsikt att gynna honom på detta sätt.⁷⁴

⁷¹ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 393. Jfr dock Walin som ställer sig frågande till om det går att vara typiskt sett i ond tro. Walin, *Materiell konkursrätt*, s 126.

⁷² Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 239.

⁷³ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 241 f.

⁷⁴ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 393 f.

5.1 Betalningar objektivt opåverkade av gäldenärens hotande konkurs

Om en konkursgäldenär gjort en betalning av löpande utgifter i enlighet med vanliga rutiner och sedvänja inom affärslivet och inom den aktuella branschen, kommer den med stor sannolikhet att bedömas som ordinär. Det kan t.ex. i en bransch vara kutym att betala en faktura en viss tid efter fakturadatum. Parternas inbördes sedvänjor är också av betydelse och måste beaktas vid bedömningen. Har det mellan parterna skett betalning på ett visst sätt under en längre tid före konkursen, kan denna uppkomna praxis medföra att betalningen anses som ordinär. Handlar parterna som vanligt enligt allmän eller individuell praxis är det detta handlande som objektivt sett är det normala och inte ett förfarande präglat av en förestående konkurs.⁷⁵

I de fall borgenären tillgriper en åtgärd uteslutande i de fall då han insett att gäldenären är i betalningssvårigheter och en konkurs nära förestående, är detta inte en godtagbar praxis för ett ordinärt betalningsförfarande. För att en betalning skall vara ordinär får den inte framstå som illojal mot övriga borgenärer i återvinningsreglernas mening, oavsett hur man i branschen brukar hantera insolventa gäldenärer. Att det i en viss bransch kanske är vanligt med t.ex. återtagande av varor från en gäldenär vid en hotande konkurs gör inte förfarandet ordinärt i återvinningsreglernas mening. Den individuella praxis som kan ha utvecklats mellan gäldenären och borgenären är viktig i det enskilda fallet. Den talar ju om vad som varit brukligt mellan parterna. Dock måste denna praxis vara av viss dignitet för att inte den allmänna praxis som utvecklats generellt skall tillmätas större betydelse.⁷⁶

5.1.1 Ordinär betalning gjord i förtid

Det är inte ovanligt att en betalning i praktiken görs i förtid. Detta anses som ett typiskt sett illojalt uppträdande då misstanke uppkommer vid en konkurs om att borgenären varit påträngande eller kanske bara favoriserad av gäldenären framför övriga fordringsägare. Att någon påverkan eller favorisering skett är inte alls säkert. Gäldenären kan åberopa ur återvinningspunkt godtagbara skäl för att betalning skett innan förfallodagen. Genom tillämpning av undantaget för ordinära betalningar kan denna typ av betalningar undantas från återvinning.⁷⁷

En förtidsbetalning vilken anses som en vanlig affärstransaktion kan också ses som ordinär. Även när betalningen är ett led i en normal affärstransaktion kan den betraktas som ordinär med hänsyn till omständigheterna, exempelvis återbetalning av ett lån i förtid utan

⁷⁵ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 394 f.

⁷⁶ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 396.

⁷⁷ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 221.

anknytning till gäldenärens betalningssvårigheter. En gäldenär som betalar före den på fakturan angivna förfallodagen kan reglera skulden innan nämnda förfallodag med befriande verkan och borgenären är skyldig att mottaga en sådan betalning. En betalning som görs före förfallodagen är i princip gjord i förtid, men i de förhållanden det är ett normalt och allmänt accepterat förfarande att betala någon innan denna tidpunkt, torde en sådan betalning ändå anses som ordinär.⁷⁸

Vikten av den individuella praxis som utvecklats mellan gäldenär och borgenär kan medföra att en betalning innan förfallodagen men under frigörelsetiden kan komma att framstå som icke ordinär. Om gäldenären alltid tidigare betalat först på förfallodagen eller några dagar efter denna, kan det medföra att en betalning gjord under frigörelsetiden⁷⁹ inte accepteras som ordinär. För att en individuell avvikelse från praxis skall kunna beaktas krävs det att en jämförelse görs med allmän praxis och dess styrka. Är denna klar och väl accepterad ställs det högre krav på den individuella sedvänjan. Det samma gäller det omvända förhållandet.⁸⁰

Förarbetena nämner att en insättning på ett checkkreditkonto⁸¹ bör anses som ordinär om den är normal. Den är ofta gjord i förtid och kan dessutom ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, men kan alltså betraktas som ordinär om den sker på ett normalt sätt och med ett normalt belopp. En insättning är normal om den inte storleksmässigt eller tidsmässigt avviker från tidigare inbetalningar.⁸²

5.1.2 Ordinär betalning med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning

Betalningar som kan betecknas som ordinära trots att de avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning är ofta löpande betalningar i en gäldenärs näringsverksamhet. En sådan kongruent betalning torde uppvisa små möjligheter till återvinning om inte några andra omständigheter talar för en möjlighet till återvinning. Även i tidigare avsnitt nämnda insättningar på checkkreditkonto kan, trots att de utgjorts av belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, komma att betecknas som ordinära. Utgångspunkten är troligen den, att en kongruent betalning får anses som ordinär, då inga andra omständigheter objektivt sett talar för motsatsen. En betalning helt i enlighet med avtalet ter sig som gjord utan närvaro av något

⁷⁸ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 396 ff.

⁷⁹ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 222 f.

⁸⁰ Walin, *Materiell konkursrätt*, s 184 f. Jfr NJA 1998 s 759.

⁸¹ Lennander påpekar att en insättning som medför att gäldenärens skuld till banken (i anledning av utnyttjad kredit) minskar skall enligt rättspraxis betraktas som en betalning, samt att då flera transaktioner skett på kontot under en viss angiven tid betraktas skillnaden mellan de in- och utbetalningar som gjorts som betalningsbeloppet. Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 399 i not 26. Jfr Prop. 1975:6, s 224; NJA 1990 s 649 & NJA 1997 s 115.

⁸² SOU 1970:75, s 150.

otillbörligt moment och även i enlighet med det som kan sägas vara allmän praxis, nämligen att fullgöra sina förpliktelser i behörig ordning.⁸³

En betalning som sker regelbundet enligt t.ex. en avbetalningsplan och då gäldenären inte tidigare har avvikit från denna utan skött sina betalningar i det förflutna, får allmänt betraktas som ordinär.⁸⁴ Regelbundenheten i ett historiskt perspektiv av gjorda betalningar gör att en betalning gjord under återvinningsfristen troligen inte påverkats av en hotande konkurs. Det behöver inte vara så, att det föreligger en formell avbetalningsplan. Parternas inbördes praxis och regelbundenheten i avbetalningssättet kan räcka för att betalningen skall anses som ordinär. Även ett avtal om avbetalningsplan, för en tidigare given kredit, som ingås först sedan gäldenären hamnat i betalningssvårigheter kan godkännas då planen följts även före återvinningsfristens början. Detta alltså trots att betalningen inte skett helt oberoende av insolvenssituationen hos gäldenären. Det skall genom den uppkomna regelbundenheten i betalningarna framgå att borgenären inte typiskt sett försökt förbättra sin position gentemot de övriga borgenärerna, utan snarare försökt hjälpa gäldenären att återfå en sund betalningsförmåga.⁸⁵

5.1.3 Ordinär betalning av gammal eller kumulerad skuld

Motiven nämner särskilt att en betalning av en skuld som stått ute eller kumulerats under längre tid inte skall anses som ordinär.⁸⁶ Det går i princip inte för sig att betala en skuld som kanske är ett år gammal dagen innan konkursansökan lämnas in, utan en sådan betalning kommer att anses som icke ordinär. Långa betalningsdröjsmål accepteras inte, om inte det kan godtagas med hänsyn till något speciellt förhållande i det enskilda fallet.⁸⁷ Vad som är ett dröjsmål för långt för att kunna accepteras, kan inte bestämmas generellt. Varje situation måste bestämmas individuellt med hänsyn till förhållandena i just det fallet. Ibland kan bara några dagars dröjsmål vara tillräckligt för att betalning inte skall godkännas som ordinär. I andra fall kan en månads försening vara fullt godtagbar. Gränsen är flytande och individuella avvikelser är möjliga från fall till fall. Är det allmän praxis i en bransch att betala med visst dröjsmål under vissa förutsättningar bör en sådan betalning kunna anses som ordinär.⁸⁸

En gäldenär som vanemässigt slarvar med sina löpande betalningar och gör dessa regelmässigt någon tid efter förfallodagen kan enligt uttalande i

⁸³ Welamson, *Konkurs*, s 86 f; Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 400 f.

⁸⁴ Se härom NJA 1982 s 135.

⁸⁵ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 401 f.

⁸⁶ SOU 1970:75, s 150.

⁸⁷ Jfr NJA 1998 s 728, NJA 1982 s 224, NJA 1981 s 534.

⁸⁸ Walin, *Materiell konkursrätt*, s 185.

förarbetena ses som en godtagbar individuell praxis, under förutsättning att gäldenären successivt brukar göra rätt för sig i efterhand.⁸⁹ Det är dock inte avsikten att en borgenär skall, med hänvisning till gäldenärens tidigare slarv, kunna undvika återvinning. Det skall föreligga en konsekvent praxis parterna emellan. Lennander exemplifierar med det hypotetiska antagandet, att det i en viss bransch är allmän praxis att räkningar får betalas efter det att julhandeln avslutats. Sker en betalning i enlighet med denna praxis bör den kunna anses som ordinär, under förutsättning att den följer det i branschen allmänt accepterade mönstret avseende dröjsmålets längd etc. Någon form av överenskommelse mellan parterna torde krävas, enligt vilken gäldenärens regelbundna dröjsmål generellt accepterats.⁹⁰

5.1.4 Ordinär avvikande betalning

En betalning som avviker från det normala och naturliga betalningsmönstret kan rent allmänt sägas vara en sådan som riskerar att anses som icke ordinär. Bara den omständigheten att en betalning görs nära fristdagen innebär dock inte att den kan bestämmas som extraordinär. Det är en aspekt av flera som beaktas då betalningen skall granskas. Har en borgenär för att erhålla betalning använt sig av påtryckningar mot gäldenären bör det medföra att betalningen inte blir att anse som ordinär.⁹¹ Objektivt sett får denne borgenär anses ha anledning att misstänka att gäldenären är insolvent. Det finns under sådana omständigheter ingen anledning att skydda denne borgenär av hänsyn till affärsmässiga omsättningsintressen eller dylikt. Likaså kan, om gäldenären betalar ett stort belopp till en enda borgenär och inte reglerar övriga skulder, denna betalning vara objektivt misstänkt och därför bedömas som icke ordinär. Även en betalning som görs efter att gäldenären förklarat ställa in sina betalningar bör som huvudregel betraktas som onormal objektivt sett och därför icke ordinär.⁹²

5.2 Betalningar typiska för en insolvent gäldenär

Ett företag som är i betalningssvårigheter drar ofta på sig kostnader för att undersöka möjligheterna till att fortsätta verksamheten. Om inte dessa till beloppen är onormala godtas de som ordinära. Det skall i princip inte inverka på bedömningen om borgenären haft anledning att misstänka att gäldenären var insolvent. En sådan betalning kan t.ex. vara gjord till en revisor, vilkas kostnader även nämns särskilt i förmånsrättslagen.⁹³ Denna

⁸⁹ SOU 1970:75, s 150.

⁹⁰ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 405 ff.

⁹¹ Detta är Lennanders åsikt vilken dock inte delas av Walin & Palmér. De finner att om flera borgenärer får betalt för sina fordringar då endast några av dem utövar påtryckningar, går det inte att behandla dessa borgenärer annorlunda. *Konkurslagen*, s 269.

⁹² Prop. 1975:6, s 224; Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 407 f. Jfr NJA 1999 s 812.

⁹³ Prop. 1975:6, s 224; Prop. 1986/87:90, s 172 ff; Förmånsrättslag (1970:979) 10 a §.

typ av betalningar uppvisar klart samband med gäldenärens insolvens men då det allmänt kan sägas vara naturligt och normalt att försöka rädda situationen kan de ändå accepteras som ordinära.

Vidare får det antagas att en lyckad utredning skulle vara till fördel för borgenärskollektivet, vilket sammantaget ligger i linje med både allmänna och enskilda intressen.⁹⁴ Det har i rättspraxis bedömts som angeläget att ett företag som råkat i betalningssvårigheter skall kunna anlita utomstående expertis vilken kan göra en tillförlitlig helhetsbedömning av rörelsens affärsmässiga situation, med hänsyn till både enskilda och allmänna intressen.⁹⁵

5.3 Kreditavtal ingånget med borgenär med kännedom om gäldenärens betalningssvårigheter

En betalning kan ibland ske i enlighet med avtal där betalningssvårigheterna var kända för borgenären redan vid avtalets ingående. När betalning sker regelbundet i enlighet med en tidigare upprättad betalningsplan lär denna betalning, som förut nämnts, kunna betraktas som ordinär. Det vanliga typfallet är att denna plan ingicks samtidigt som krediten lämnades och följts regelbundet därefter. Ibland är det dock så, att en avbetalningsplan ingås och betalning sker först sedan borgenären fått kännedom om gäldenärens betalningssvårigheter. Denna situation har i praxis accepterats som ordinär.⁹⁶

5.3.1 Betalning enligt amorteringsplan

Under nämnda omständigheter är situationen den, att gäldenären har en skuld som denne inte klarar att betala. Borgenären går därför med på att upprätta en amorteringsplan. Skulden kan exempelvis vara ett engångslån eller ett kreditavtal som sagts upp då gäldenären inte lyckats sköta sina löpande betalningar. Den utestående skulden kan då parterna komma överens om skall betalas med regelbundna avbetalningar. Då gäldenärens betalningssvårigheter inte varit okända för borgenären vid avtalets ingående, kan betalningen inte betraktas som oberoende av gäldenärens insolvens. Denna situation framstår som möjligen otillbörlig⁹⁷ till sin karaktär. Så behöver dock inte vara fallet.⁹⁸

⁹⁴ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 408 f.

⁹⁵ NJA 1985 s 29 som bl.a. gällde den eventuella otillbörligheten i betalandet av nämnda kostnader.

⁹⁶ NJA 1982 s 135.

⁹⁷ Ang. förhållandet mellan *ordinär* och *otillbörlig* se Welamson, *Konkurs*, s 89.

⁹⁸ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 409 ff.

En betalning i enlighet med en betalningsplan, upprättad med kännedom om gäldenärens betalningssvårigheter, som följts regelbundet och dessutom varit kongruent i förhållande till avbetalningsavtalet, kan bestå en återvinningsprövning. Några smärre krav bör dock ställas för att betalningsmottagaren skall kunna hävda att betalningen varit ordinär. Avtalet bör ha ingåtts en påtaglig tid före återvinningsfristens början och betalningarnas regelbundenhet bör liksom ha hunnit etableras innan nämnda tidpunkt. Om avtalet ingås mycket nära eller under återvinningsfristen kan det medföra problem att hävda dess självständighet i förhållande till den aktuella konkursen. Det blir då bekymmersamt att få gehör för påståendet att avbetalningsplanen och betalningar gjorda i enlighet med denna, inte skulle ha till syfte att försätta borgenären i bättre position i förhållande till övriga borgenärer då konkursen inträder. Regelbundenheten i betalningarna är av stor vikt och för att kunna visa på en väl etablerad betalningsrutin i avbetalningsförhållandet bör denna regelbundenhet ha inträtt och etablerats redan innan återvinningsfristens början. Har de regelbundna betalningarna endast skett under själva återvinningsfristen lär de inte fästas något avseende vid och torde inte kunna medföra att en betalning kom att anses som ordinär. Det är således inte fallet att borgenärens vetskap, typiskt sett, om risken för insolvens hos gäldenären alltid gör en betalning extraordinär. Det krävs även att betalningen ter sig som onormal eller gjord i syftet att borgenären skall premieras före de övriga borgenärerna. Regelbundenheten hos betalningar kan som nämnts ovan göra att en betalning anses som ordinär, trots borgenärens kännedom om gäldenärens betalningssvårigheter.⁹⁹

5.3.2 Kongruent engångsbetalning

Då det har skett en i och för sig kongruent engångsbetalning finns det ingen regelbundenhet att falla tillbaka på vid bedömningen av dess karaktär som ordinär eller icke ordinär. Borgenärens kännedom om gäldenärens betalningssvårigheter vid avtalets ingående kan tänkas inverka på denna bedömning. Lennander menar att om borgenärens kännedom om gäldenärens situation förelåg redan då avtalet ingicks och gäldenären fick sin valuta, skall denna kännedom inte tillmätas någon betydelse. Eftersom det inte har skett någon förändring i avtalsförhållandet utan betalningen varit fullt kongruent skall den också accepteras, då det är just förändringen som är det främsta kännetecknet på att syftet med transaktionen varit att förbättra borgenärens ställning inför gäldenärens konkurs, på ett ur återvinningsreglernas synvinkel otillbörligt sätt.¹⁰⁰ Den omständigheten att borgenären varit införstådd med gäldenärens ekonomiska problem skall alltså inte i sig tillmätas någon avgörande betydelse. Annorlunda ter det sig

⁹⁹ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 410. Jfr Walin, *Materiell konkursrätt*, s 185 f.

¹⁰⁰ Walin & Palmér ställer sig tvivlande till om Lennanders resonemang är korrekt. De menar att om betalningen avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning så torde den inte utan vidare komma att anses som ordinär. *Konkurslagen*, s 269.

då avtalet om engångsbetalning träffas först efter det att den ursprungliga krediten gavs och det nya avtalet har sin grund i gäldenärens betalningssvårigheter. Engångsbetalning på basis av detta avtal bör endast kunna anses som ordinär om avtalet ingicks påtagligt innan återvinningsfristens början. Det är annars en typisk icke ordinär betalning.¹⁰¹

¹⁰¹ Lennander i Festskrift till Lars Welamson, *Vad är en ordinär betalning?*, s 410 f. Lennander ger här också ett exempel på en typsituation: ”Gäldenären, som har en löpande förbindelse med borgenären, sköter inte sina betalningar. Borgenären säger då upp kreditavtalet och kräver i fortsättningen kontant betalning samt att den upplupna skulden skall betalas. Gäldenären erlägger en engångsbetalning avseende den gamla skulden. Det kan också vara så, att borgenären som förutsättning för fortsatt affärsförbindelse kräver, att det gamla lånet regleras. Det är svårt att se att en sådan betalning skulle vara ordinär, om inga andra omständigheter talar till borgenärens förmån i det enskilda fallet. (En annan sak är, att betalningen inte nödvändigtvis behöver anses otillbörlig i den mening som avses i 4:5 KL).”

6 Rättspraxis

I detta avsnitt redogörs för ett antal rättsfall från Högsta domstolen och ett från Göta hovrätt. Dessa avgöranden belyser och klargör innebörden av återvinningsrekvisiten i 4 kap. 10 § 1 st. KonkL med begreppet ordinär betalning. Rättsfallen från Högsta domstolen är refererade i omvänd kronologisk ordning och således med det senast avgjorda först.¹⁰²

6.1 NJA 1999 s 812

Betalning, som hade avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning och som skett sedan gäldenären beslutat inställa sina betalningar samt gjord med för parterna ovanlig betalningsmetod, ansågs inte kunna bedömas som ordinär.

6.1.1 Underrätterna

Frågan som avgjordes rörde huvudsakligen separationsrätt för redovisningsmedel. Dock prövades i anslutning till denna om återvinning kunde ske av betalning. TR:n fann att det inte var i målet visat att betalningen skett med redovisningsmedel, undantagna från återvinning¹⁰³. Rätten prövade sedan om betalningen avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Så befanns vara fallet då betalningen skett med belopp motsvarande knappt hälften av kvarvarande tillgångarna. TR:n fann det styrkt att betalningen skett sedan gäldenären förklarat ställa in sina betalningar och att den redan på den grunden därför inte kunde anses som ordinär.

HovR:n¹⁰⁴ fann till skillnad från TR:n att medlen haft karaktären av redovisningsmedel. Dock fann HovR:n att eftersom konkursgäldenären varit i dröjsmål med avskiljande då insolvens förelåg så saknade huvudmannen separationsrätt till medlen. HovR:n fastställde TR:ns domslut.

¹⁰² Denna ordning kan förefalla oortodox men följer av principen att senast avgjorda rättsfall väger tyngst och bör därför, i undertecknads mening, refereras först, då ingen annan uppdelning ter sig självklar.

¹⁰³ Lag (1944:181) om redovisningsmedel. Här regleras det förhållandet att någon innehar medel för annan med skyldighet att redovisa för dem. Medlen skall under vissa förutsättningar förbehållas den för vilken de mottagits; huvudmannen. Det sagda innebär att medlen inte ingår i innehavarens konkurs och inte heller i normalfallet kan återvinnas när medlen utgivits till huvudmannen före konkursutbrottet.

¹⁰⁴ Bl.a. med hänvisning till Håstad, *Sakrätt*, 6 uppl., s 157 f (vilket rätteligen bör vara s 156 ff, åtminstone för 6:1 upplagan).

6.1.2 Högsta domstolen

HD fann att de krav som lagen om redovisningsmedel uppställer för att separationsrätt skall föreligga inte var uppfyllda för en del av de omtvistade beloppen. Rätten delade alltså upp medlen i en del med separationsrätt och en utan. Detta återstående belopp utan separationsrätt prövades sedan mot rekvisiten i 4 kap. 10 § KonkL. HD jämförde beloppet med konkursbouppteckningen och fann att det utgjorde en större del av tillgångarna. Betalningen hade avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Vidare fann domstolen att betalningen gjorts sedan gäldenären beslutat att ställa in sina betalningar och att betalningen gjorts på annat sätt än vad som var brukligt. Med hänsyn till dessa omständigheter fann HD att betalningen inte kunde anses som ordinär. Återvinning medgavs för det belopp som inte var förenat med separationsrätt.

6.2 NJA 1998 s 759

Betalning, som hade avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, ansågs inte objektivt sett ha föranletts av gäldenärens trängda ekonomiska situation och bedömdes som ordinär.

6.2.1 Underrätterna

Twisten rörde dels huruvida en betalning hade avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning och dels huruvida nämnda betalning ändå kunde anses som ordinär. Även återvinning enligt otillbörlighetsregeln i 4 kap. 5 § KonkL åberopades. Gäldenären hade, under längre tid, regelmässigt betalat borgenären någon tid efter förfallodagen; så också i detta fall. TR:n fann att betalningen hade avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning men att den ändå med hänsyn till omständigheterna kunde betraktas som ordinär. Någon otillbörlighet ansågs inte heller föreligga.

HovR:n fastställde TR:n domslut. Den menade, trots att betalningen skett med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, så skulle den ändå anses som ordinär, främst med bakgrund av den sedvänja som utvecklats mellan parterna. Ej heller otillbörlighetsregeln i 4:5 § KonkL befanns tillämplig.

6.2.2 Högsta domstolen

HD konstaterar att undantaget från återvinning av ordinära betalningar syftar till att åstadkomma en trygghet i den normala ekonomiska omsättningen. Den individuella praxis som utvecklats mellan parterna framhävs särskilt och rätten hänvisar därvid till NJA 1981 s 534 samt NJA 1982 s 224. En förlängd kredittid i god tid före återvinningsfristen medför att den nya då bestämda förfallodagen bör utgöra utgångspunkten för bedömningen av om

betalningen av skulden är ordinär. HD påpekar att den omständigheten att borgenären har anledning att misstänka att gäldenären är insolvent i princip inte inverkar på bedömningen av om en betalning kan anses vara ordinär. Rätten fann att betalningen inte avvek från det för parterna i affärsförhållandet normala mönstret, och objektivt sett kunde inte betalningen anses ha föranletts av gäldenärens trängda ekonomiska situation. Betalningen, vilken i och för sig hade skett med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, ansågs som ordinär. Angående yrkandet om återvinning med stöd av 4 kap. 5 § KonkL, gjorde HD samma bedömning som HovR:n.

JustR Gregow anförde skiljaktig mening och menade, med hänsyn till vissa omständigheter kring betalningen, att den inte var att betrakta som ordinär. Detta eftersom betalningen uppenbart haft samband med bolagets betalningssvårigheter. JustR Gregow menade att konkursboets återvinningstalan skulle bifallas, då betalningen hade avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning.

6.3 NJA 1998 s 728

Betalning, som erlagts sedan gäldenären dragit över betalningstiden i större omfattning än tidigare och sedan borgenären vidtagit indrivningsåtgärder, har inte ansetts som ordinär.

6.3.1 Underrätterna

Målet rörde återvinningstalan avseende betalning av skulder som dels hade kumulerats under en längre tid och betalats betydligt senare än respektive förfallodag, dels avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Det senare var dock ostridigt i målet och prövades alltså inte. TR:n fann med hänvisning till individuell och i branschen allmän praxis att betalningen kunde anses som ordinär.

HovR:n fann med hänvisning till att borgenären efter gjorda påtryckningar genom ansökan betalningsföreläggande måste insett att konkursbolaget hade betalningssvårigheter. Den samlade bedömningen gav för handen att betalningen inte kom att anses som ordinär och käromålet bifölls.

6.3.2 Högsta domstolen

HD anför att Lagberedningen avsett att löpande betalningar efter förfallodagen kan betraktas som ordinära t.ex. om gäldenären brukat successivt göra rätt för sig i efterhand. Avsikten var dock inte att betalning av skuld, vilken stått ute eller kumulerats under en längre tid, skulle kunna godtas som ordinär. Vidare påpekas det allmänna syftet med konkursinstitutet och återvinningsreglerna, nämligen att borgenärerna skall

behandlas lika och att kapplöpning mellan borgenärerna inte skall löna sig. Sedan hänvisar rätten till reglerna i 4 kap. 13 § KonkL som stadgar att om en borgenär senare än tre månader före fristdagen fått utmätning, går betalning på grund av utmätningen åter, oaktat att betalningen inte avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. HD finner att detta måste medföra att en betalning som görs till borgenären efter det att denne har ansökt om återvinning inte kan anses vara ordinär vid tillämpningen av 4 kap. 10 § KonkL. Vidare menar HD att även andra indrivningsåtgärder, vilka går utöver vanliga betalningspåminnelser, bör i enlighet med lagens allmänna syfte normalt utesluta att en därefter erhållen betalning anses som ordinär. Avslutningsvis konstaterar rätten att dröjsmålet och indrivningsåtgärderna har var för sig medfört att betalningen inte kan anses som ordinär. Återvinningstalan bifölls.

6.4 NJA 1997 s 115

Betalning, som avsevärt hade försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, ansågs inte som objektivt sett ordinär då den bl.a. skett efter långt dröjsmål.

6.4.1 Underrätterna

Fallet rörde återvinning av insättning på checkkonto och frågan om denna skett med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Därtill avgjordes frågan om den kunde anses som ordinär. TR:n finner att som ordinära betalningar bör som regel räknas de normala insättningar som görs på en checkräkningskredit. Härvid hänvisas också till NJA 1990 s 649 som uttrycker att en helhetsbedömning måste göras av samtliga omständigheter i det aktuella fallet. TR:n fann vid en samlad bedömning av omständigheterna i målet att betalningen skulle anses som ordinär och ogillade käromålet.

Efter att ha konstaterat att insättningen utgjorde en betalning med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning (mer om varför nedan), sökte HovR:n utröna om denna ändock kunde anses som ordinär. Den fann då att insättningen i ljuset av tidigare gjorda insättningar inte kunde betraktas som ordinär och återvinningstalan bifölls.

6.4.2 Högsta domstolen

HD fann anledning att närmare begrunda huruvida betalningen kommit att avsevärt försämma gäldenärens ekonomiska ställning. Först uttalas att frågan skall prövas med hänsyn till förhållandena vid tiden för betalningen. Eftersom betalningen erlades mindre än tre veckor före konkursutbrottet kan uppgifterna i bouppteckningen läggas till grund för bedömningen. Rätten hänvisar till NJA 1989 s 3 angående denna slutsats. För att avgöra om betalningen har avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning skall

dennas storlek ställas i relation till konkursgäldenärens tillgångar. Vidare måste bestämmas, om beloppet skall ses i relation endast till sådana tillgångar som inte var pantsatta för gäld. Någon hänsyn till arten eller storleken på de olika fordringarna skall inte tas, vilket framgår av NJA 1981 s 759. Detta rättsfall ansågs dock inte direkt tillämpligt på det nu aktuella där tillgångarna i ett kapitalförvaltande bolag nästan helt utgjordes av egendom pantförskrivna för lån, som finansierat anskaffningen av tillgångarna, och där bolagets värde väsentligen skulle bestå i ett eventuellt övervärde på dessa tillgångar. Rätten menar att en betalnings relation till tillgångarnas samlade värde blir i förevarande fall en olämplig mätare på om betalningen avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Istället förordar HD den av HovR:n tillämpade bedömningsgrunden, att bortse från de pantförskrivna tillgångarna och finner som en följd därav att betalningen avsevärt har försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Betalningen befanns, med hänsyn bl.a. till att den stått ute under en längre tid och att banken som mottagit betalningen, trots att gäldenären haft i skuld på kontot under lång tid, inte vidtagit några åtgärder i väntan på att betalningen skulle inflyta, inte kunna bedömas som objektivt sett ordinär. HD beaktade också att banken så snart betalningen influtit på kontot inte tillät gäldenären att göra fler uttag från kontot och fastställde HovR:ns domslut.

Referenten JustR Svensson anförde skiljaktig mening och menade att uttalandet i NJA 1981 s 759 att hänsyn inte skall tas till arten eller storleken av de olika fordringarna, ger stöd för bedömningen att alla bolagets tillgångar skall medräknas, även de pantsatta för gäld. Denne fann att betalningen därför inte kunde anses ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning och förordade följaktligen att käromålet skulle ogillas.

6.5 NJA 1996 s 333

Betalning som skett med annat än sedvanliga betalningsmedel befanns inte kunna, med hänsyn till omständigheterna, anses som ordinär.

6.5.1 Underrätterna

Fallet rörde ett bolag som kort tid före sin konkurs sålde en stor del av sin rörelse. Köpeskillingen utgjordes av att köparen övertog betalningsansvaret för vissa av bolagets skulder. Talan om återvinning väcktes avseende en betalning som köparen i enlighet med avtalet erlagt till en av bolagets borgenärer, vilken saknat kännedom om avtalet. TR:n konstaterar att det i enlighet med praxis inte finns hinder att behandla rättshandlingar under trepartsförhållanden som företagna med osedvanliga betalningsmedel eller likställda med betalning. Domstolen menade dock vidare att då borgenären inte på något sätt medverkat vid avtalets uppkomst, kunde inte den återopade rättshandlingen anses utgöra betalning i den mening som avses i 4 kap. 10 § KonkL eller likställas med sådan betalning. Käromålet ogillades.

HovR:n fann att avtalet om ett övertagande av gäldenärens skulder som köpeskilling inneburit att denne i realiteten använde sina tillgångar för att betala skulder, bl.a. till borgenären i fråga. Detta utgjorde enligt HovR:n en betalning med osedvanliga betalningsmedel. Att denna transaktion medfört en girering via postgirokonto föranledde inte annan bedömning. Betalningen befanns inte kunna anses som ordinär och återvinningstalan bifölls.

6.5.2 Högsta domstolen

HD¹⁰⁵ anför inledningsvis att en gäldenär som huvudregel inte utan borgenärens godkännande kan sätta annan i sitt ställe.¹⁰⁶ Det har i fallet inte skett något gäldenärsbyte, giltigt i förhållande till borgenären. Dock har det skett en betalning från tredje man till borgenären på uppmaning av gäldenären och med egendom tillhörig denne. Detta medför i återvinningssammanhang att betalningen i det aktuella fallet skall anses jämställd med en betalning gjord direkt från gäldenären till borgenären. Rätten konstaterar vidare att gäldenären använt sig av annat än sedvanliga betalningsmedel. Att betalningen i sista led överfördes via postgiro ändrar inte på bedömningen. Någon omständighet som skulle kunna medföra att betalningen kom att anses som ordinär kunde HD inte finna och fastställde HovR:ns domslut.

6.6 NJA 1996 s 282

Betalning med belopp som utgjort 9,8 % av den totala behållningen och 2,2 % av omsättningen befanns inte ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning.

6.6.1 Underrätterna

Fallet rörde om belopp som en bank utbetalat, med anledning av en skuld för levererade varor ställd bankgaranti, kunde återvinnas enligt 4 kap. 10 § KonkL. Målet rörde också frågan om vissa betalningar som gjorts hade avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. TR:n fann att betalning gjord med anledning av bankgarantin inneburit att borgenären i fråga fått betalt till förfång för övriga borgenärer i konkursen. Rätten biföll återvinning, även av övriga betalningar, med hänvisning till att betalningarna gynnat borgenären på sätt som varit otillbörligt i enlighet med 30 § konkurslagen (1921:225).¹⁰⁷

HovR:n gjorde en annan bedömning och fann att inte någon av betalningarna kunde återvinnas med stöd av otillbörlighetsregeln utan

¹⁰⁵ Med Lennander som referent.

¹⁰⁶ HD hänvisar till Rodhe, *Obligationsrätt*, s 717 ff.

¹⁰⁷ Motsvarande nuvarande 4 kap. 5 § KonkL.

övergick istället till att pröva frågan om betalningarna kunde återvinnas med stöd av 35 §¹⁰⁸ i den äldre konkurslagen. Det befanns vara uppenbart att betalningarna avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Rätten fann med hänsyn till att det rörde sig om huvudsakligen äldre och kumulerad skuld så skulle betalningarna gå åter.

6.6.2 Högsta domstolen

HD behandlar bankgarantin för sig och påpekar att betalningar som gjorts av konkursgäldenären, eller i form av medelbar betalning av någon för hans räkning, kan återvinnas med stöd av 4 kap. 10 § KonkL. Dessa betalningar som görs av tredje man kan likställas med betalningar gjorda av gäldenären.¹⁰⁹ Rätten definierar medelbara betalningar som situationer när betalning visserligen erläggs av tredje man men på bekostnad av konkursgäldenären eftersom betalningen i själva verket innebär att det är konkursgäldenärens tillgångar som kommer borgenären till godo. HD finner att så inte varit fallet här, utan betalningen har sin grund i ett borgensåtagande och därför inte i sig inneburit någon nackdel för konkursborgenärerna. Banken inträdde nämligen i betalningsmottagarens ställe avseende beloppet i fråga. Som motförbindelse för bankgarantin erhöll banken säkerhet i form av företagshypotek, en sådan åtgärd som avses i 4 kap. 12 § 2 st. KonkL. Återvinning med stöd av sistnämnda lagrum skall dock riktas mot den som har förmån av säkerheten, d.v.s. i detta fall banken. HD finner att utställandet eller infriandet av bankgarantin inte kan likställas med betalning och sammanfattar att återvinningstalan av det belopp som utbetalats på grund av bankgarantin inte kan bifallas vare sig med stöd av 4 kap. 10 § eller 12 § 2 st. KonkL. När det gäller de övriga betalningarna så hänvisar HD till tidigare praxis¹¹⁰ där det uttalats att frågan om en betalning avsevärt försämrat en gäldenärs ekonomiska ställning skall bedömas med utgångspunkt i förhållandena vid tidpunkten för betalningen och att uppgifterna i konkursbouppteckningen om tillgångar och om andra ekonomiska förhållanden rörande boet ofta kan vara till ledning för bedömningen. Domstolen konstaterar att beloppet utgjorde 9,8 % av den totala behållningen och knappt 2,2 % av omsättningen. Rätten beaktar förutom nyss nämnda omständigheter också att betalningarna avsåg varuskulder som uppkommit löpande i förhållandet mellan parterna. Sammantaget finner HD att betalningarna inte kan anses ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning och lämnar talan om återvinning utan bifall.

¹⁰⁸ Motsvarande nuvarande 4 kap. 10 § KonkL.

¹⁰⁹ HD hänvisar till Lennander, *Återvinning i konkurs*, 2 uppl., s 198 ff.

¹¹⁰ NJA 1989 s 3.

6.7 NJA 1995 s 688

En förtida betalning ansågs inte som ordinär då den befanns objektivt sett ha samband med gäldenärens betalningssvårigheter. Betalningen jämfördes med ställande av kompletterande säkerhet.

6.7.1 Underrätterna

Fallet rörde en förtida betalning och frågan om den skulle kunna anses som ordinär enligt KonkL 4:10 §. Ett konkursbo stämde en borgenär och yrkade återvinning av en avbetalning av en skuld som skett senare än tre månader före fristdagen och i förtid. Att betalningen var gjord i förtid var ostridigt mellan parterna. Återvinningsvaranden menade att betalningen inte varit till nackdel för borgenärskollektivet. Det menade dock TR:n (och senare även HovR:n) som vidare fann att betalningen utan tvekan var gjord i förtid samt att omständigheterna i målet inte var sådana att den kunde betraktas som ordinär, och biföll därför konkursboets talan om återvinning.

HovR:n beaktar särskilt att förtidsbetalningen avsett ett lån med så kort löptid som tre månader och omfattat ett avsevärt belopp såväl i och för sig som i relation till det totala lånebeloppet. Omständigheterna medför att betalningen inte kan anses som ordinär i den mening som avses med bestämmelsen i 4 kap. 10 § KonkL.

6.7.2 Högsta domstolen

HD framförde återvinningsbestämmelsernas syfte att träffa sådana betalningar vilka framstår som avvikande från det normala. En betalning som objektivt sett inte har något med gäldenärens betalningssvårigheter och förestående konkurs att göra, skall anses som ordinär och undgå återvinning. Omständigheterna skall tala för att det objektivt sett inte skall gå att misstänka att borgenären känt till gäldenärens betalningssvårigheter.¹¹¹ I det föreliggande låneavtalet mellan parterna hade det inte förutsetts möjligheten av att någon amortering skulle ske före förfallodagen. HD anför vidare att betalningen gjordes strax före konkursen utan att en erhållen pant till någon del återlämnades. Sammantaget finner HD att en amortering under angivna förhållanden måste objektivt sett antas ha ett sådant samband med betalningssvårigheter hos gäldenären att den inte kan anses vara ordinär i den mening som avses i återvinningsbestämmelsen. Rätten påpekar att betalningen kan jämföras med en situation där gäldenären ställt kompletterande säkerhet, vilken hade kunnat återvinnas enligt 4 kap. 12 § KonkL. HD fastställde HovR:ns domslut.

¹¹¹ HD hänvisar till Lennander, *Återvinning i konkurs*, 2 uppl., s 238 ff och s 243.

6.8 NJA 1990 s 649

Betalningar i form av insättningar på checkkonto, som skett i förtid och med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, bedömdes med hänsyn till omständigheterna inte som ordinära.

6.8.1 Underrätterna

Frågan som avgjordes i målet var om insättningar som gäldenären låtit göra på sitt med kreditskuld belastade checkkonto hos en bank var gjorda i förtid samt om betalningen avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Vidare bedömdes om betalningen kunde anses som ordinär. TR:n fann att betalning skett i förtid, med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning samt att betalningen inte kunde anses som ordinär och biföll återvinningstalan.

HovR:n konstaterar inledningsvis, liksom TR:n gjorde, att det inte är styrkt att banken kände till eller borde ha känt till att gäldenären var insolvent när betalningarna gjordes. Någon återvinning med åberopande av 4 kap. 5 § KonkL kan därför inte ske. Vidare finner HovR:n att det numera är ostridigt mellan parterna att betalningen skett i förtid och med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Då insättningarna skett vid en tidpunkt då gäldenären måste insett att han var insolvent och diskussioner dessutom pågick om hans försättning i konkurs, framstår detta förfarande för att minska checkräkningskrediten inte som en ordinär åtgärd. HovR:n biföll återvinningstalan.

6.8.2 Högsta domstolen

HD delade HovR:ns bedömning att 4 kap. 5 § KonkL inte var tillämplig. Rätten fortsatte med att uppmärksamma de uttalande i förarbetena¹¹² som ger uttryck för att normala insättningar som görs på en checkräkningskredit skall som regel betraktas som ordinära. Prövningen av om de i fallet gjorda insättningarna kan betraktas som ordinära skall ske genom en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i fallet, konstaterar rätten vidare. I första hand av betydelse för prövningen i det aktuella fallet är i vilken utsträckning insättningar tidigare gjorts på kontot och den ekonomiska situation som gäldenären befann sig i vid tiden för ifrågasvarande insättningar. Rätten fann att de gjorda insättningarna, till beloppen förhållandevis stora, avvek från vad som hade varit brukligt under i vart fall det senaste halvåret före inbetalningarna. Gäldenären befanns vidare ha varit i betydande betalningssvårigheter vid tidpunkten för insättningarna och att risken för en konkurs då framstod som överhängande. Insättningarna med vidhängande fordringar var gäldenärens enda

¹¹² Prop. 1975:6, s 224.

utmättningsbara tillgångar och bankens checkräkningsfordran kom att väsentligen nedbringas genom insättningarna. HD fann att omständigheterna i målet var sådana att inbetalningarna på checkkontot inte kunde anses som ordinära och biföll konkursboets återvinningstalan om betalningarnas återgång.

JustR Danelius, och JustR Jermsten som förenade sig med denne, var av skiljaktig mening. De menade att frågan endast gällde huruvida det kunde anses som onormalt att styra betalningen av fordringarna till sitt med kreditskuld behäftade checkkonto, resulterande i att hans kreditskuld till banken nedbringades. Att gäldenären i ett ansträngt ekonomiskt läge vidtog åtgärder för att driva in sina utestående fordringar menade de skiljaktiga inte var något anmärkningsvärt. Inte heller omständigheterna kring de gjorda insättningarna befanns vara extraordinära. Med hänvisning till uttalandet i förarbetena som uttrycker att normala insättningar på en checkräkningskredit i regel får anses som ordinära, fann de skiljaktiga att förutsättningar för återvinning inte förelåg enligt 4 kap. 10 § KonkL.

6.9 NJA 1989 s 3

Betalning gjord med dröjsmål och som avsevärt hade försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, befanns efter en helhetsbedömning inte som ordinär i återvinningsbestämmelsens mening.

6.9.1 Underrätterna

Fallet rörde huruvida betalning av en skuld gjorts med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning och om denna betalning kunde anses som ordinär. Den gjorda betalningen grundade sig på ett leasingavtal mellan parterna och enligt detta avtal skulle fortlöpande betalningar ske enligt en viss plan. Konkursboet yrkade återvinning i enlighet med 35 § 1921 års konkurslag (motsvarande KonkL 4:10 §). TR:n fann att frågan om betalningen med beloppet medfört att gäldenärens ekonomiska ställning avsevärt försämrats, skulle avgöras med beaktande av tillgångarna i konkursboet och hänvisade till NJA 1981 s 759 och NJA 1982 s 135. Detta gav vid handen att betalningen ansågs ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. TR:n fann vidare att gjorda betalning avvek till belopp och i tid från det mellan parterna normala och biföll talan i återvinningsdelen.

HovR:n gjorde liksom TR:n bedömningen att betalningen motsvarat drygt tolv procent av tillgångarna; detta med stöd av konkursförvaltarens värdering av dessa. Betalningstillfället ansågs ligga tillräckligt nära denna värdering i tiden att gäldenärens ekonomiska ställning vid nämnda tillfälle betraktades som adekvat belyst. Rätten menade att betalningen otvivelaktigt var så betydande att den fick anses ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Till vägledning för bedömningen av om betalningen

kunde betraktas som ordinär hänvisade HovR:n till de uttalanden i förarbetena som nämner att löpande betalningar, som i behörig ordning erläggs enligt avtal, skall vara fredade. Så var här fallet enligt rätten och den i sammanhanget ringa försening med betalningen på ungefär en månad ändrade inte bedömningen. HovR:n ogillade konkursboets återvinningstalan.

6.9.2 Högsta domstolen

HD klargjorde först syftet med återvinningsreglerna; att borgenärerna i princip skall bli jämställda när gäldenären kommit i betalningssvårigheter och att det därför är av vikt att återvinningsreglerna får träffa en mycket vid krets av rättshandlingar gjorda före konkursutbrottet. Därefter fann domstolen med brukande av det i underrätterna uttryckta resonemanget att betalningen hade avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning och övergick till att avgöra om betalningen kunde anses som ordinär. Motivens exemplifiering av ordinära betalningar berördes, såsom här aktuella löpande betalningar, även i de fall dröjsmål förelåg men där detta varit praxis mellan parterna. Rätten börjar med att konstatera att det förelåg ett dröjsmål med betalningen på drygt en månad. Detta dröjsmål befanns inte utgöra någon individuell praxis mellan parterna då leasingavtalet ingåtts bara kort dessförinnan och den gjorda betalningen var den enda som skett på grund av avtalet. Det var alltså inget normalt inslag i avtalsförhållandet mellan parterna, och ej heller i branschen som sådan såvitt rättens utredning visat. Till belopp och med hänsyn till övriga skulder framstod betalningen inte heller i övrigt som gjord i normal ordning. HD fann vid en helhetsbedömning att betalningen inte kunde betraktas som ordinär i återvinningsreglernas mening och biföll med ändring av HovR:ns dom därför konkursboets återvinningstalan.

JustR Gregow¹¹³ anförde skiljaktig mening och menade att betalningen skulle anses som ordinär. Han gjorde en annan bedömning av parternas tidigare mellanhavanden och fann leasingavtalet som särskilt betydande för frågans avgörande. Det bör enligt JustR Gregow vara möjligt att under en viss kortare tid försumma sina betalningar för en kontinuerligt erhållen motprestation och sedan återuppta dem, utan att betalningsmottagaren skall utsättas för en påtaglig risk för återvinning. Detta skulle medföra att betalningen kunde anses som ordinär.

6.10 NJA 1988 s 149

Ömsesidiga varuleveranser inom ramen för ett kontokurantförhållande, ansågs utgöra betalning i den mån de motsvarats av ett saldo till mottagarens förmån, och hade vidare avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Betalningarna ansågs som ordinära.

¹¹³ Gregow kommenterar fallet i *Svensk rättspraxis: konkursrätt 1982-1990*, SvJT 1993, s 197 f.

6.10.1 Underrätterna

I målet prövades om ömsesidiga varuleveranser inom ramen för ett kontokurantförhållande vid tillämpningen av återvinningsbestämmelserna kan anses utgöra betalning då de motsvarats av ett saldo till mottagarens förmån. Vidare prövades om gjorda betalningar kunde anses som ordinära. TR:n började att konstatera att betalningen, som skett med leverans av virke, inte var att betrakta som betalning med osedvanliga betalningsmedel. Vidare fann rätten att betalningen skett med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. TR:n bedömde avslutningsvis att betalningen med hänsyn till parternas tidigare affärsförhållanden inte varit onormal utan kunde betraktas som ordinär och ogillade konkursboets talan.

HovR:n gjorde samma bedömning som TR:n, att virkesleveranserna hade utgjort betalning som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning men att den kunde med hänsyn till omständigheterna ändå betraktas som ordinär.

6.10.2 Högsta domstolen

Rätten fann med hänvisning till återvinningsreglernas syfte att ömsesidiga leveranser av den form som förekommit i målet bör anses som betalningar och drog en parallell till tidigare praxis¹¹⁴ angående insättningar på checkkonto vilka ansetts som betalningar i den mån beloppets motsvarats av ett saldo räkningshavaren till last. HD hänvisade även till uttalande i doktrinen.¹¹⁵ Parterna var i målet ense om att betalningen skett med sedvanliga betalningsmedel och att gäldenärens ekonomiska ställning genom betalningarna avsevärt försämrats. Avgörande för målets utgång blev frågan om huruvida betalningarna med hänsyn till omständigheterna ändå kunde anses som ordinära.

HD¹¹⁶ beaktade att leveranserna skedde inom ramen för ett långvarigt samarbete mellan parterna och helt i enlighet med vad som hade överenskommit mer än ett halvår tidigare. Leveranserna befanns ha skett på ett mellan parterna normalt sätt och övervägande skäl ansågs tala för att betalningarna, genom leveranser av sågat virke i olika särskilt beställda dimensioner, var att betrakta som ordinära. HD fastställde HovR:ns domslut.

¹¹⁴ NJA 1937 s 351; NJA 1978 s 194.

¹¹⁵ Lennander, *Återvinning i konkurs*, s 189 (vilket motsvaras av s 195 f i 2 uppl.) och Walin, *Materiell konkursrätt*, s 181.

¹¹⁶ I vars sammansättning för övrigt Gregow ingick. Denne har kommenterat fallet i *Svensk rättspraxis: konkursrätt 1982-1990*, SvJT 1993, s 194.

6.11 NJA 1987 s 872

Betalning av fakturor ansågs som gjord i förtid, men med hänsyn till bl.a. parternas tidigare mellanhavanden bedömdes den som ordinär.

6.11.1 Underrätterna

I fallet avgjordes frågan om betalning av fakturor kunde anses ha skett i förtid, med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning samt om gjorda betalningar ändå kunde anses som ordinära. Gäldenären hade betalat tre fakturor 9, 13 respektive 14 dagar innan de dagar vilka fick anses som förfallodagar. TR:n ogillade käromålet med hänvisning till att betalningarna som visserligen skett i förtid, men inte med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, kunde betraktas som ordinära.

HovR:n gjorde samma bedömning som TR:n och fann att fakturorna betalats i förtid, dock ej med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Eftersom betalningarna skett vid en tidpunkt då gäldenären haft rätt att betala, och ingen annan omständighet gav anledning att ifrågasätta gjorda betalningar, kom de av HovR:n att betraktas som ordinära betalningar.

6.11.2 Högsta domstolen

HD¹¹⁷ fann att fakturorna betalats innan respektive förfallodag och dessa betalningar konstaterades därför ha skett i förtid. Beloppen ansågs däremot inte vara så pass stora att de avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Rätten tog därefter ställning till om betalningarna kunde anses som ordinära. HD återgav de exempel i förarbetena¹¹⁸ då en betalning kan anses som ordinär. En betalning i förtid kan ha skett av praktiska skäl eller för att erhålla en viss rabatt. Vidare konstateras bl.a. att kontantköp över huvud taget inte kan angripas och att vissa köp mot faktura måste, med hänsyn till att det med nuvarande bokföringsteknik kan vara svårt att få faktura förrän någon tid efter leverans, jämföras med kontantköp i de fall betalning sker i vanlig ordning. Betalning av skuld som stått ute och kumulerats under en längre tid skall dock inte kunna anses som ordinär. Gäldenärens betalningar av fakturorna i förevarande fall bedömdes som köp vilka stått kontantköpen nära. Det rörde sig om betalning för nya leveranser och inte en gäld som stått ute en längre tid. Betalningen hade skett förhållandevis kort tid före förfallodagen. Beloppets storlek var inte i sig onormalt för gäldenärens verksamhet. Vidare ansågs det inte visat, att gäldenärens betalningar utgjorde ett avsteg i från någon form av fast ordning för betalning, tidigare tillämpad av denne. En samlad bedömning av omständigheterna i fallet

¹¹⁷ I rättens sammansättning ingick för övrigt Welamson.

¹¹⁸ Prop. 1975:6, s 224 ff.

medförde att betalningen av de tre fakturorna kom att anses som ordinär. HD fastställde HovR:ns domslut.

6.12 NJA 1982 s 224

Betalning gjord med ett förhållandevis lågt belopp ansågs ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, och kunde inte anses som ordinär.

6.12.1 Underrätterna

Frågan i målet var såvitt här är relevant om en betalning av ett mindre belopp (6 000 kr) kunde anses ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. TR:n fann med beaktande av konkursboets ställning och övriga omständigheter att betalningen avsevärt hade försämrat gäldenärens ekonomiska ställning samt med bakgrund bl.a. av att betalningen avsett skulder som hade kumulerats under en längre tid att den inte kunde anses som ordinär. Betalningen skulle därför gå åter. HovR:n gjorde samma bedömning som TR:n och fastställde TR:ns dom.

6.12.2 Högsta domstolen

HD uppmärksammade att konkursbouppteckningen upptog endast ett mindre belopp (8 878 kr), oaktat att gäldenären tillfördes en summa pengar (45 000 kr) kort tid innan denne försattes i konkurs. Beloppet om 6 000 kr framstår som relativt betydande, uttalar HD, och fick anses ha inneburit en avsevärd försämring av gäldenärens ekonomiska ställning. Eftersom betalningen avsett en skuld som stått ute en längre tid, kunde den inte anses som ordinär. HD fastställde HovR:ns domslut.

JustR Gregow¹¹⁹ var av skiljaktig mening och menade att beloppet vid tidpunkten för betalningen inte kunde anses som relativt betydande i betraktande av gäldenärens förhållanden. Denne menade att betalningen inte avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning och ogillade på grund härav konkursboets återvinningstalan.

6.13 NJA 1982 s 135

Betalningar av ett belopp som sammantaget motsvarade cirka tolv procent av tillgångarnas värde ansågs ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, men eftersom de skett i enlighet med en tidigare etablerad regelbundenhet var de att betrakta som ordinära.

¹¹⁹ Gregow kommenterar fallet i *Svensk rättspraxis: konkursrätt 1982-1990*, SvJT 1993, s 196.

6.13.1 Underrätterna

I målet prövades ett avtal träffat cirka sex månader före fristdagen i låntagarens konkurs mellan gäldenären och borgenären om en avbetalningsplan för en skuld för vilken förfallotiden försuttits. Frågan var om betalningar gjorda i enlighet med den överenskomna avbetalningsplanen och senare än tre månader före fristdagen kunde anses som ordinära i återvinningsreglernas mening. I TR:n togs först ställning till frågan om gjorda betalningar kunde anses ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning.¹²⁰ Så befanns vara fallet. Vidare bedömdes om betalningarna kunde betraktas som ordinära eftersom de skett med regelbundenhet och i enlighet med överenskommen avbetalningsplan. Det konstaterades här att visserligen skall betalning av en skuld som stått ute eller kumulerats under en längre tid inte kunna godtagas som ordinär. Dock hade i målet huvuddelen av fordringen betalats på förfalldagen och parterna hade sedan avtalat om avbetalningar för resterande belopp. Dessa avbetalningar hade skett i stort sett regelbundet under omkring åtta månader och således även före återvinningsfristens början. Med hänsyn till dessa omständigheter fann domstolen att betalningarna kunde anses som ordinära och ogillade käromålet. HovR:n fastställde TR:ns dom.

6.13.2 Högsta domstolen

HD, med Lars Welamson, fann inte heller anledning att uttala sig mer i fallet än TR:n gjort utan fastställde bara TR:n dom, i enlighet med föredraganden RevSkr Frideens betänkande.

6.14 NJA 1981 s 759

Vid bestämmandet av om en betalning avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning skall hänsyn inte tas till antalet borgenärer eller till arten eller storleken av de olika fordringarna, och betalningen ifråga ansågs därför inte ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning.

6.14.1 Underrätterna

I fallet togs ställning till i vilken grad en betalning kunde anses ha försämrat konkursgäldenärens ekonomiska ställning. Betalning hade skett i enlighet med ett avbetalningsavtal men med försening avseende förfalldagen på ungefär två månader. TR:n fann att betalningen avsevärt hade försämrat

¹²⁰ Jfr NJA 1981 s 759. I rubriken till fallet uttrycks att ett belopp motsvarande ca 12 % av tillgångarnas värde ansetts avsevärt försämma gäldenärens ekonomiska ställning, vilket givit upphov till Lennanders kritiserade och i denna framställning tidigare redovisade ”10 %-schablon”.

konkursgäldenärens ekonomiska ställning. Med hänsyn till eftersläpningen bedömde TR:n att den inte kunde anses som ordinär och biföll återvinningstalan.

HovR:n hänvisade till förarbetena¹²¹ angående bedömningen av om en betalning skett med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Dessa uttalar att det skall vara fråga om ett belopp som i betraktande av gäldenärens förhållanden måste anses som relativt betydande och därför inverkar avsevärt på hans ekonomiska ställning och den utdelning som gäldenärerna kan få vid en senare inträffad konkurs. Rätten fann därför att rekvisitet synes ta sikte inte bara på beloppets storlek i relation till återstående tillgångar utan också på antal och storlek av borgenärernas tillgångar. Med beaktande av att en återvinning inte skulle medföra någon nämnvärd ökning av utdelningsmedel till borgenärer med förmånsrätt, fann HovR:n att betalningen inte inneburit en avsevärd försämring av gäldenärens ekonomiska ställning och ogillade konkursboets återvinningstalan.

6.14.2 Högsta domstolen

HD konstaterar inledningsvis att beloppet i sig är betydande (145 000 kr) men att betalningen inte, vid en bedömning begränsad till jämförelse med tillgångarna (5,8 milj. kr), kan anses innebära en avsevärd försämring av gäldenärens ekonomiska ställning. Sedan tar rätten ställning till om det faktiska utfallet för enskilda borgenärer skall beaktas vid bedömningen. HD finner stöd i motiven för antagandet att bedömningen endast skall grunda sig på betalningens verkningar för borgenärerna sedda som ett kollektiv.¹²² För detta talar även praktiska skäl, menar HD. Det är svårt att på ett tidigt skede, då förvaltaren och de enskilda borgenärerna har att ta ställning i återvinningsfrågor, bedöma hur en före konkursen verkställd betalning faktiskt påverkar utdelningen till borgenärerna. Sammanfattningsvis finner HD att svaret på frågan i vilken grad en betalning skall anses ha försämrat konkursgäldenärens ekonomiska ställning är, att såväl lagtext och lagstiftningens förarbeten som allmänna ändamålsöverväganden, ger stöd för slutsatsen att hänsyn inte skall tas till antalet borgenärer eller till arten eller storleken av de olika fordringarna. HD fastställde HovR:ns domslut.

6.15 NJA 1981 s 534

Betalning, som avsevärt hade försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, kunde med hänsyn till att den gjorts efter nämnvärt dröjsmål inte anses som ordinär.

¹²¹ Prop. 1975:6 s 223.

¹²² Prop. 1975:6 s 94, 222 f, jfr 227; SOU 1970:75 s 150.

6.15.1 Underrätterna

Målet rörde bl.a. återvinning till konkursbo från dödsbodelägare av medel som arvskiftats. Ett dödsbo hade lånat ut pengar till konkursgäldenären. Dessa hade använts i gäldenärens rörelse. Denne hade betalat tillbaka lånet inom tre månader före fristdagen, med ett dröjsmål avseende förfallodagen på ungefär sex månader. Betalningen ansågs av TR:n utgöra ett avsevärt belopp som avsevärt hade försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Den kunde inte anses utgöra en löpande betalning i gäldenärens verksamhet och därför inte heller betraktas som ordinär. TR:n biföll återvinningstalan.

HovR:n delade TR:ns bedömning i återvinningsfrågan men fann synnerliga skäl för jämkning av dödsboets återbäringsskyldighet.

6.15.2 Högsta domstolen

HD konstaterar att betalning skett med ett betydande belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Den har vidare skett med ett dröjsmål på mer än ett halvår efter det att skulden förfallit. Med beaktande av omständigheterna kring betalningen ansåg rätten inte att den kunde betraktas som ordinär och biföll talan om återvinning. Ej heller fann HD att synnerliga skäl för jämkning av denna återvinning förelåg.

6.16 RH 1994:23

Betalningar ansågs ha gjorts med annat än sedvanliga betalningsmedel och kunde inte anses som ordinära.

I detta mål avgjordes frågan om en betalning genom medverkan av tredje man (medelbar betalning) skett med annat än sedvanliga betalningsmedel, vilket i TR:n befanns vara fallet, då betalningssättet inte varit normalt mellan parterna tidigare eller vanligt förekommande i branschen i övrigt. TR:n fann inga omständigheter som talade för att betalningen ändå skulle anses som ordinär.

HovR:n yttrade att parterna inte i någon omfattning de närmaste åren före konkursen använt sig av aktuellt betalningssätt, samt inte heller gjort gällande att det sätt på vilket borgenären erhållit betalning är vanligt förekommande i branschen. Med hänvisning till att anledningen till valet av betalningssätt bl.a. varit att borgenären skulle få betalt för skulder vilka stått ute länge, konstaterade HovR:n att betalningarna inte kunde anses som ordinära varpå konkursboets återvinningstalan bifölls.

7 Sammanfattande kommentarer

Syftet med denna framställning har varit att redogöra för återvinningsreglerna enligt konkurslagens fjärde kapitel tionde paragraf i allmänhet och den praktiska tillämpningen av begreppet ordinär betalning i synnerhet. Detta har gjorts, dels medelst en genomgång av de synpunkter som återfinns i doktrinen på området och i förarbetena, dels av den praktiska och prejudicerande tillämpningen av återvinningsreglerna som Högsta domstolen står för. Detta syfte har visat sig vara inte helt lätt att uppfylla i praktiken.

Regeln om återvinning av betalning av skuld i 4 kap. 10 § KonkL har tillkommit för att skydda borgenärskollektivet mot att en borgenär, då en konkurs är nära förestående, får sin position förbättrad på de övriga borgenärernas bekostnad. Detta kan exempelvis ske genom en förtida betalning eller en betalning med annat än sedvanliga betalningsmedel. Har en sådan illojal betalning skett finns det möjlighet att återvinna denna med ett undantag; om den med hänsyn till omständigheterna ändå kan anses som ordinär.

Eftersom en ordinär betalning inte har någon bestämd form, går det inte att bestämma en betalning som just ordinär utan att beakta alla relevanta omständigheter. I vid mening avses med begreppet ordinär betalning en sådan betalning som skulle ha kunnat ske på samma sätt om gäldenären inte befunnit sig i ekonomiska problem och i trångmål med betalningen och varit på väg mot en konkurs. Det sagda innebär att en betalning som inte väcker uppmärksamhet då ingen konkurs inträffar torde i de flesta fallen vara att anse som ordinär efter ett konkursutbrott. Som framgått i särskilt avsnitt av framställningen bör de betalningar som objektivt sett inte påverkats av gäldenärens hotande konkurs utgöra huvudgruppen av ordinära betalningar.

Ordinära är sådana betalningar vilka inte framstår som illojala mot borgenärskollektivet. En betalnings karaktär skall fastställas genom en helhetsbedömning av samtliga yttre omständigheter i det enskilda fallet. En förändring i förhållande till ett ursprungligt avtal avseende exempelvis betalningsdagen kan ofta medföra att betalningen inte anses som ordinär. Parternas individuella praxis och praxis i branschen spelar här en avgörande roll för bedömningen huruvida betalningen skall anses avvika från det normala och därmed inte kunna kategoriseras som ordinär. På motsvarande vis kan en betalning som i och för sig framstår som onormal ha skett i enlighet med parternas individuella eller allmänt accepterad praxis och därför ändå bestämmas som ordinär i lagens mening.

Regelbundenheten i förhållandet mellan parterna avseende betalningar är av stor vikt vid frågans avgörande. En betalning inom återvinningsfristen som skett på ett sätt och till ett belopp motsvarande vad som tidigare regelbundet varit fallet mellan parterna, bör på objektiva grunder inte anses vara gjord med syftet att försätta borgenären i fråga i en bättre situation i förhållande till övriga borgenärer. Betalningen antas inte vara påverkad av konkurssituationen då den inte skiljer sig från vad som tidigare förekommit parterna emellan. Även vissa andra betalningar som är typiska för en konkurssituation eller betalningar som skett i enlighet med ett kreditavtal som ingåtts trots borgenärens kännedom om gäldenärens betalningssvårigheter kan under vissa omständigheter betraktas som ordinära och på så vis undgå att återvinnas.

Slutligen. Återvinning enligt konkurslagens 4 kapitel 10 § är ingen lätt sak att hantera och för att kunna komma till en tillfredsställande slutsats om regelns tillämplighet krävs det ett omsorgsfullt beaktande av samtliga omständigheter av betydelse för frågans avgörande. Detta framhålls i såväl doktrin som i praxis och numera även av undertecknad. Då ingen betalning behöver vara den andra lik förutsätter rekvisiten en ingående kunskap om dessa hos både parternas ombud och hos domarna. På några ställen i praxis går det att ana en viss osäkerhet kring denna objektiva rättsregel. Begreppet ordinär betalning rymmer i princip vilka betalningar som helst, med vissa i förarbetena uttryckta undantag, bara omständigheterna är de rätta. Den genomgång av praxis som här har gjorts visar på hur svårt det är att på förhand bedöma hur ett mål kommer att avgöras. Dock skall sägas, att HD, såvitt undertecknad kan bedöma, sköter sitt uppdrag med vederbörlig stringens.

Eftersom begreppet ordinär betalning vilar som en osalig ande över bestämmelsen om återvinning av betalning och kan träffa varje rekvisit, finns det ett flertal möjligheter för de olika instanserna att göra olika bedömningar och dra olika slutsatser av omständigheterna i ett mål. Detta görs också med viss regelbundenhet och kommer med intill visshet gränsande sannolikhet att ske även i framtiden.

Bilaga. Utdrag ur konkurslagens 4 kap.

Utdrag ur KonkL (SFS 1987:672) 4 kapitel angående återvinning till konkursbo.

2 § Med fristdag avses dagen då ansökningen om gäldenärens försättande i konkurs kom in till tingsrätten.

[---]

Förutsättningar för återvinning

5 § En rättshandling, varigenom på ett otillbörligt sätt en viss borgenär har gynnats framför andra eller gäldenärens egendom har undandragits borgenärerna eller hans skulder har ökats, går åter, om gäldenären var eller genom förfarandet, ensamt eller i förening med annan omständighet, blev insolvent samt den andre kände till eller borde ha känt till gäldenärens insolvens och de omständigheter som gjorde rättshandlingen otillbörlig.

Närstående till gäldenären skall anses ha sådan kännedom som anges i första stycket, om det inte görs sannolikt att han varken hade eller borde ha haft sådan kännedom.

Om rättshandlingen ägde rum mer än fem år före fristdagen, går den åter endast när den har gällt någon närstående till gäldenären.

10 § Betalning av en skuld, som har skett senare än tre månader före fristdagen och som har gjorts med annat än sedvanliga betalningsmedel, i förtid eller med belopp som avsevärt har försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, går åter, om den inte med hänsyn till omständigheterna ändå kan anses som ordinär. Har betalningen skett till någon som är närstående till gäldenären dessförinnan men senare än två år före fristdagen, går den åter, om det inte visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent.

Vad som i första stycket sägs om återvinning av betalning tillämpas också när kvittning har skett, om borgenären enligt 5 kap. 15 eller 16 § inte hade varit berättigad att kvitta i konkursen.

Litteraturförteckning

- Gregow, Torkel *Svensk rättspraxis: konkursrätt 1982-1990*, SvJT 1993, s 192-203.
- Göranson, Ulf *Återvinning utom konkurs*, 1989.
- Heuman, Lars *Specialprocess; Utsökning och konkurs*, 5 uppl., Norstedts Juridik, 2000.
- Håstad, Torgny *Sakrätt avseende lös egendom*, 6 uppl., 1996.
- Lejman, Fritjof *Återvinning i konkurs*, 1939.
- Lennander, Gertrud *Vad är en ordinär betalning?* I Festskrift till Lars Welamson, 1987, s 389-413.
- Lennander, Gertrud *Återvinning i konkurs*, 2 uppl., 1994.
- Müllern, Mats *Återvinning i konkurs. En studie av rekvisitet avsevärt belopp, 35 § konkurslagen*. I Festskrift till Sveriges Advokatsamfund, 1987, s 377-388.
- Rodhe, Knut *Obligationsrätt*, 1956.
- Walín, Gösta *Materiell konkursrätt*, 2 uppl., 1987.
- Walín, Gösta & Palmér, Eugène *Konkurslagen I* (med supplement), IV:5 (10 §), 1989.
- Welamson, Lars *Konkurs*, 9 uppl., 1997.

Offentligt tryck

Proposition 1975:6

Proposition 1986/87:90

SOU 1970:75

SOU 1983:60

Författningar

SFS 1921:225. Konkurslag (äldre lydelse)

SFS 1970:979. Förmånsrättslag

SFS 1987:672. Konkurslag

Rättsfallsförteckning

NJA 1937 s 351

NJA 1978 s 194

NJA 1981 s 534

NJA 1981 s 759

NJA 1982 s 135

NJA 1982 s 224

NJA 1985 s 29

NJA 1987 s 320

NJA 1987 s 872

NJA 1988 s 149

NJA 1989 s 3

NJA 1990 s 649

NJA 1995 s 688

NJA 1996 s 282

NJA 1996 s 333

NJA 1996 s 624

NJA 1997 s 115

NJA 1998 s 728

NJA 1998 s 759

NJA 1999 s 812

RH 1989:104

RH 1994:23